

Зошто некои земји од ЦИЈИЕ се поуспешни од други, после раната транзиција?

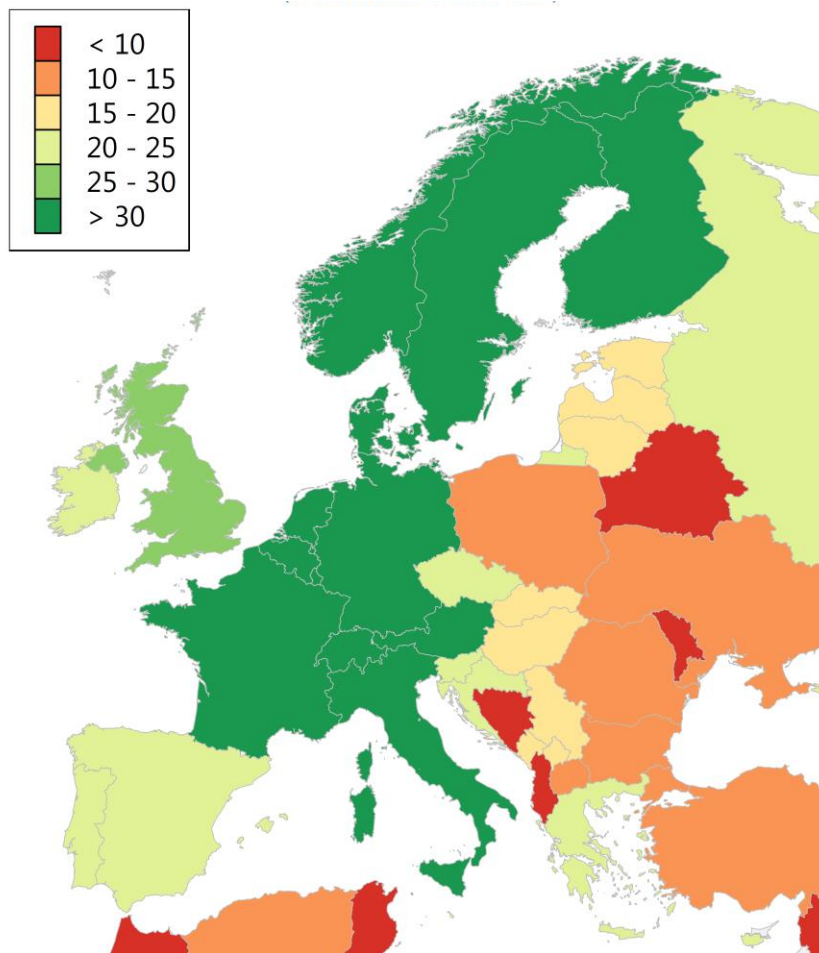
Семинар на ММФ за макроекономски политики
Виена, 13 јуни 2018 г.

Бас. Б. Бакер
Постар регионален резидентен претставник
за централна, источна и југоисточна Европа

Во 1989 г., година земјите од ЦИЈИЕ се многу посиромашни од Западна Европа

БДП според ПКМ по глава на жител во 1989 г.
(во илјади американски долари од 2016 г.)

Забелешка. За БиХ податоците се од 1990 година.

Потоа, се укина комунизмот

- Што можело да се очекува?
  - Намалување на разликите во приходите со западна Европа
  - Побрзо развивање на сиромашните земји од побогатите

Конвергенција меѓу 1989 и 2017 година

Што всушност се случи во пракса?

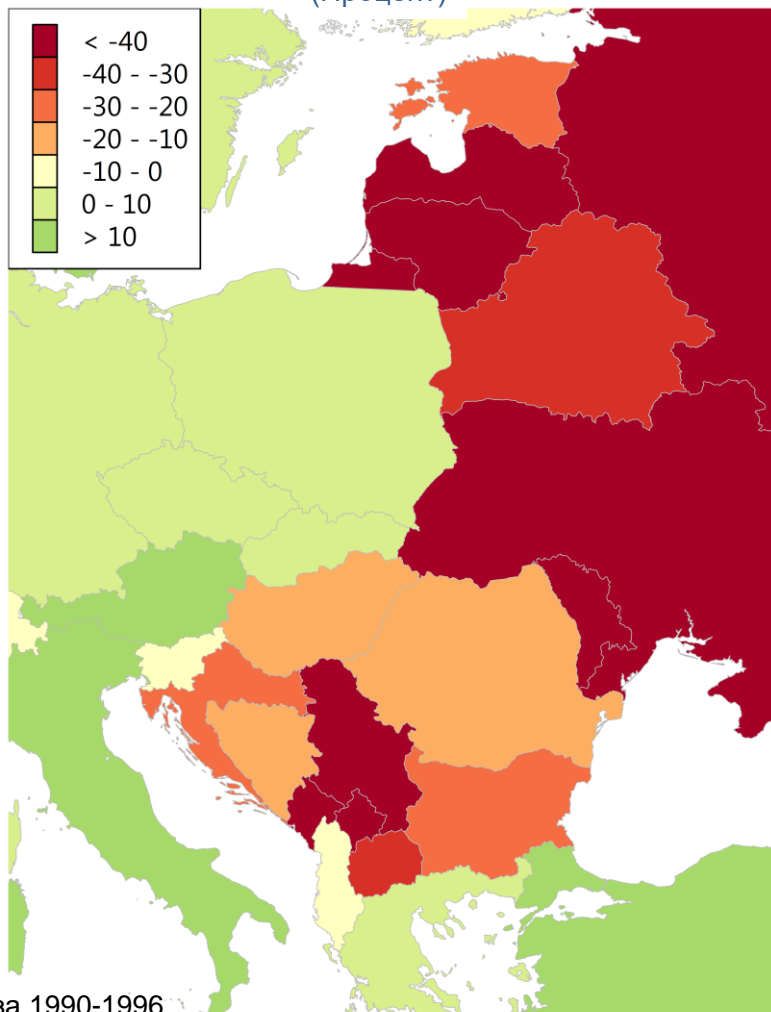

- По првичниот пат на БДП во раната транзиција, земјите повторно почнуваат со развој од почетокот до крајот на 1990-тите
- Оттогаш има јасна конвергенција со западна Европа
- Но некои земји се поуспешни отколку други
- Некои земји се посиромашни одошто биле во 1989 година

После длабока посттранзициска рецесија

Промена во БДП според ПКМ по глава на жител меѓу 1989 и 1996 г.
(Процент)

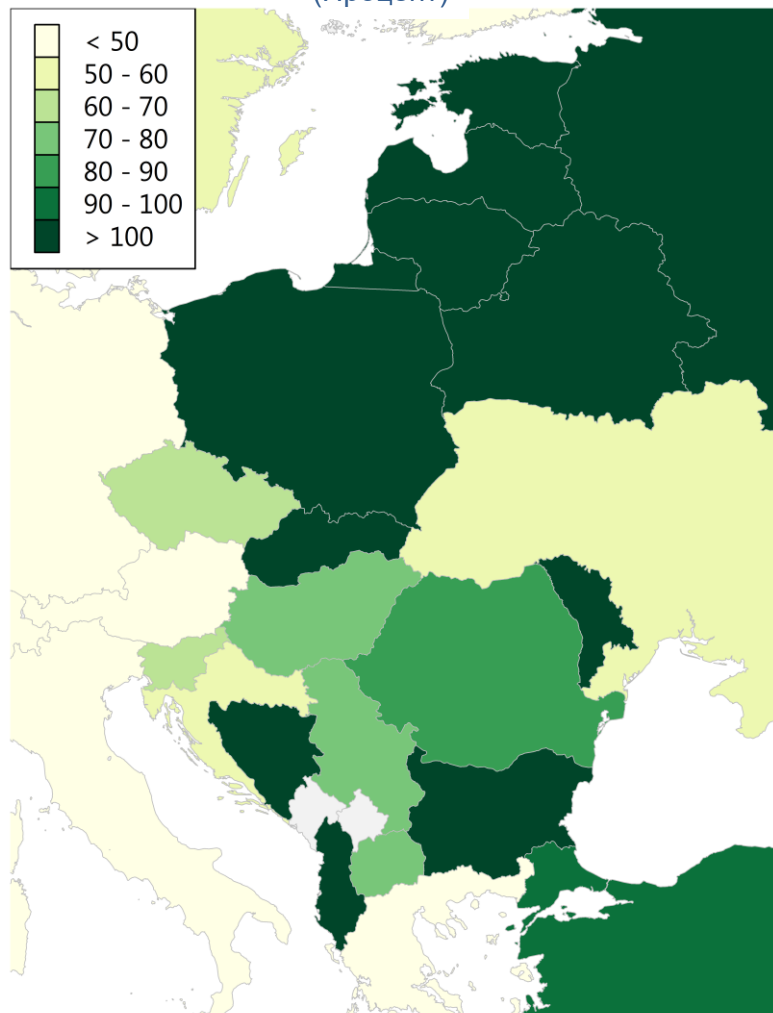
Забелешка: За БиХ, податоците се за 1990-1996

Повеќето земји бележат силен развој во последните две децении

Промена во БДП според ПКМ по глава на жител меѓу 1996 и 2017 г.

(Процент)

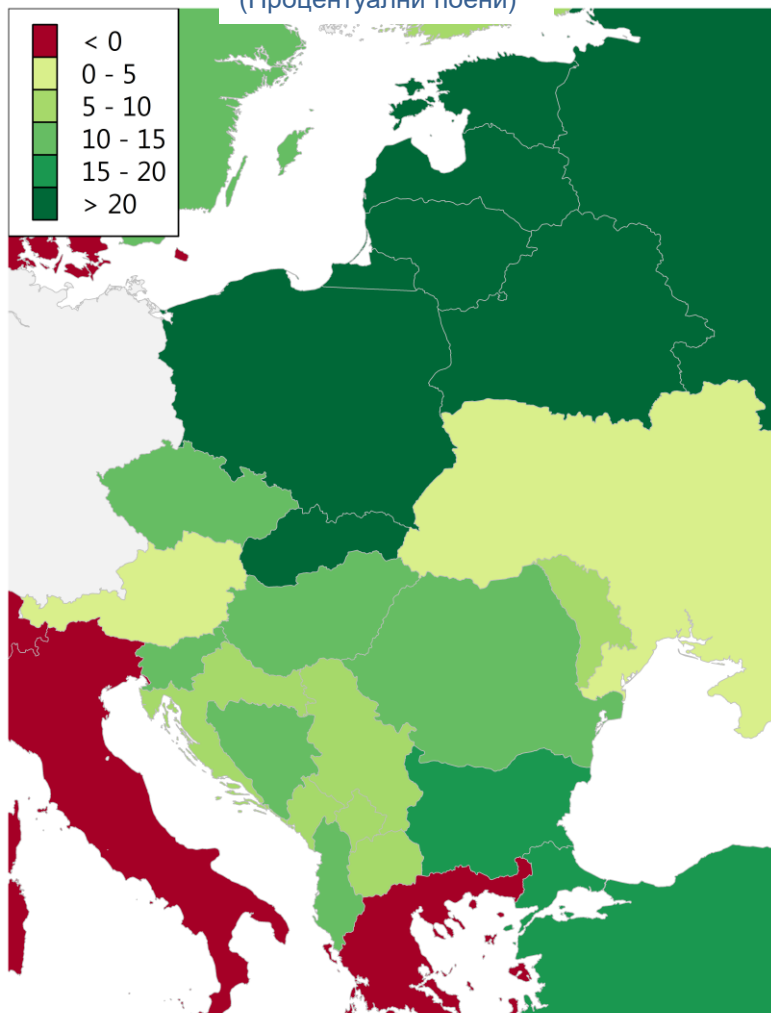

Во последните две децении, сите земји ги имаат намалено разликите во приходите со Германија

Промена во БДП според ПКМ по глава на жител како процент од Германија, меѓу 1996 и 2017

(Процентуални поени)

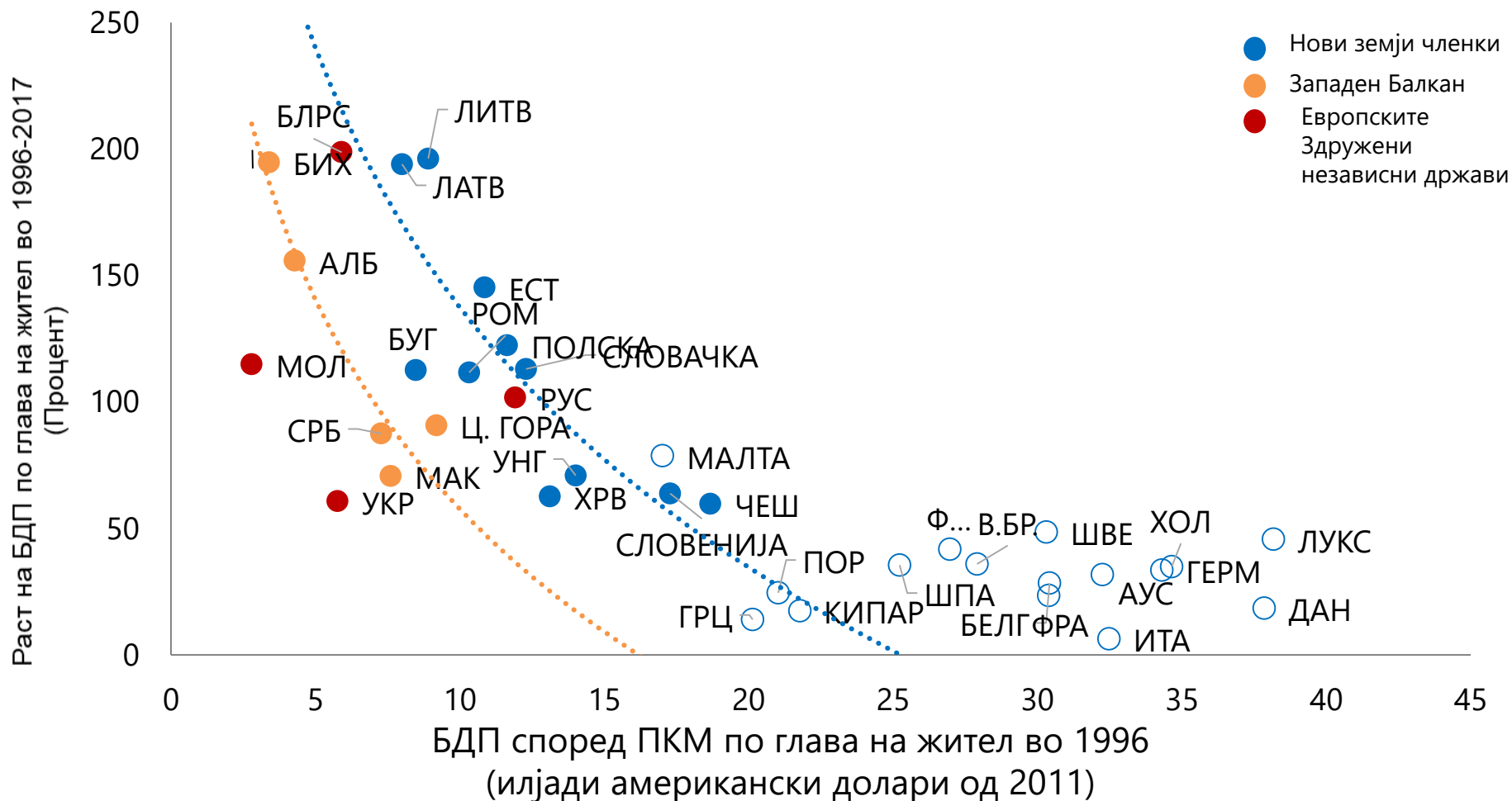

Новите земји-членки на ЕУ се поуспешни отколку западен Балкан и Здружените независни држави

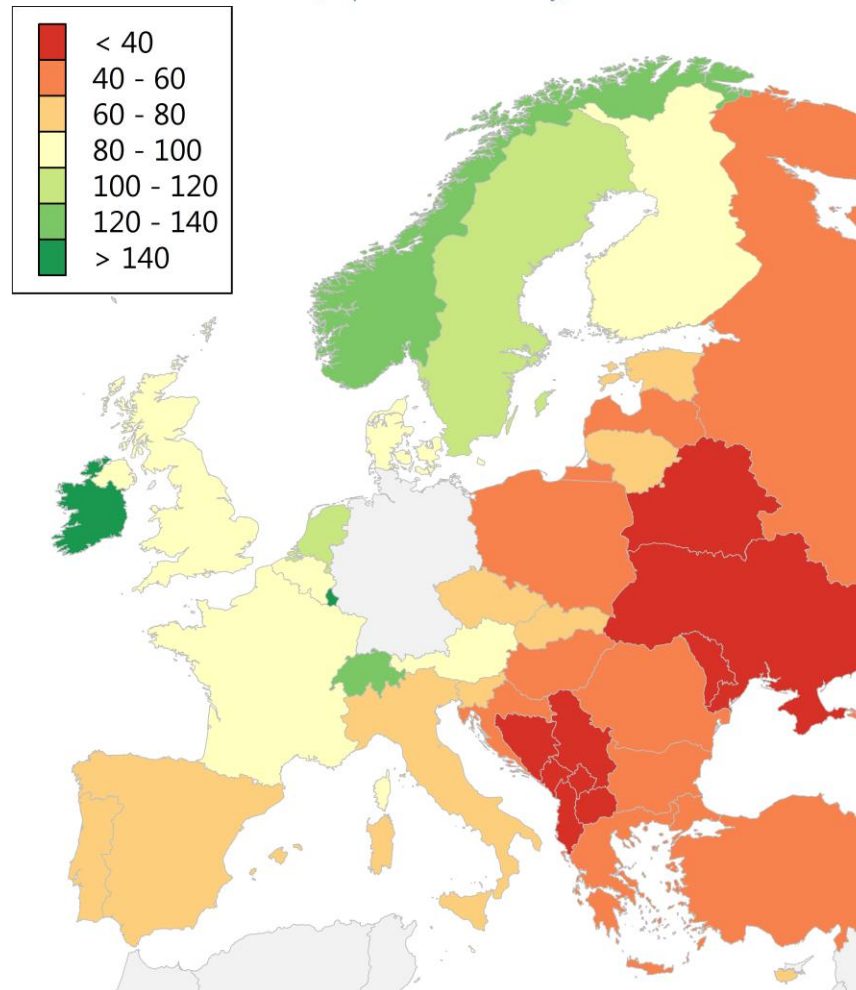
БДП според ПКМ по глава на жител во 1996 г. наспроти неговата промена во 1996-2017

Некои делови од ЦИЈИЕ имаат исто ниво на приходи како Шпанија и Италија; другите и понатаму се посиромашни

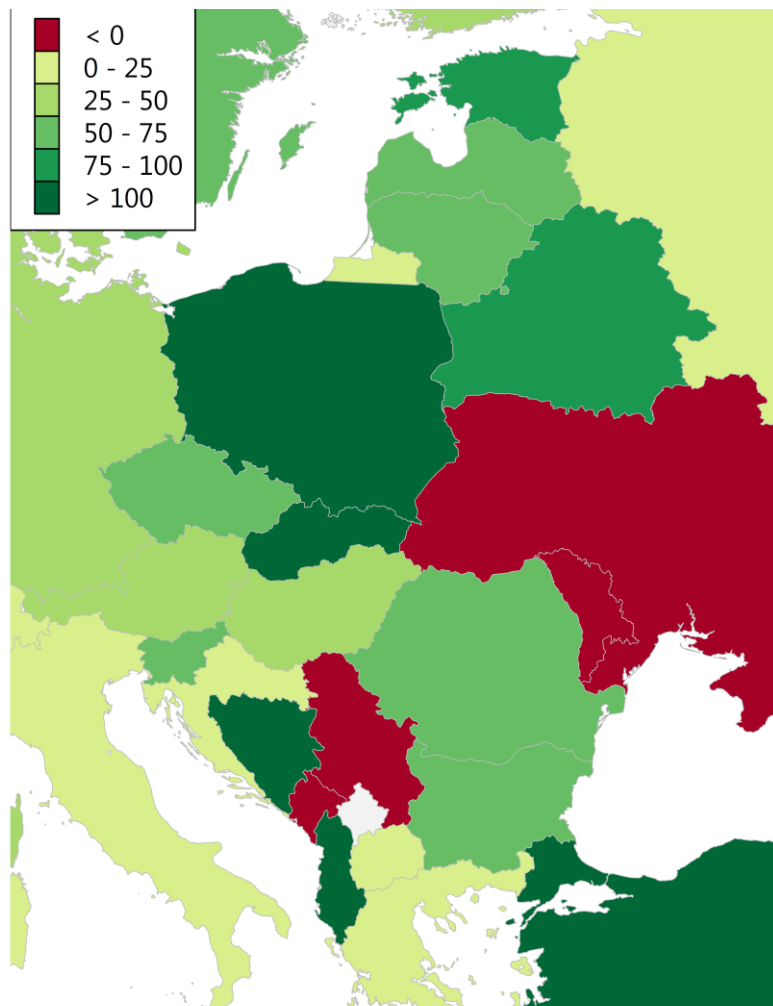
БДП според ПКМ по глава на жител во 2017 г.
(Како процент од Германија)

Повеќето, но не сите земји се побогати сега отколку во 1989 година

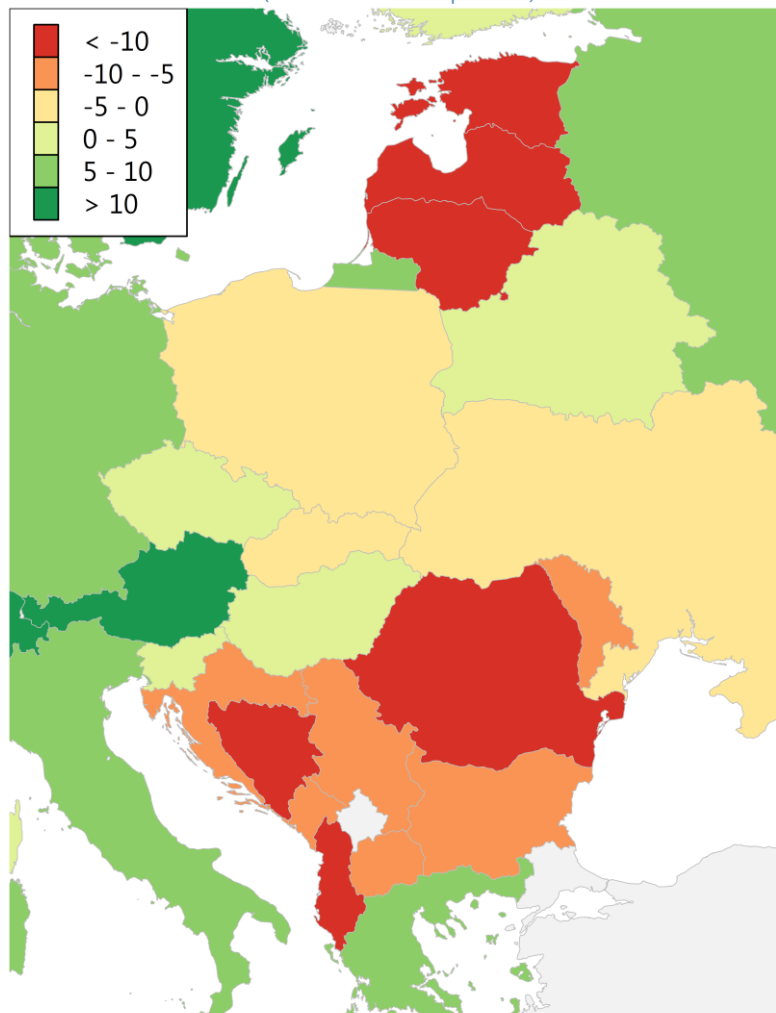
Промена во БДП според ПКМ по глава на жител меѓу 1989 и 2017 г.
(Процент)

Има видливи разлики и во емиграцијата

Нето миграциска стапка 1990 – 2015 г.
(Процент од бројот на население во 1990 г.)

Што ги објаснува тие разлики?

1. Дали се работи за проблеми со податоците?
2. Рана транзиција
3. Војна и конфликти
4. Циклуси на подем и пад / макростабилност
5. Членство во ЕУ
6. Дали транзицијата е завршена
7. Институции
8. Случај со земји (а) Полска наспроти Украина

1. Дали разликите одразуваат проблеми со податоците?

- Статистичките податоци за БДП кон крајот на 1989 година не се многу добри
  - Цените не се точни
- Друг проблем: БДП не е добар показател за добросостојбата на потрошувачите
  - Многу од произведеното не било барано од потрошувачите (пр. воени расходи)
  - Многу од тоа било со слаб квалитет

Сепак, дури и да се претерува со обемот на првичниот колапс, имало големи разлики меѓу земјите

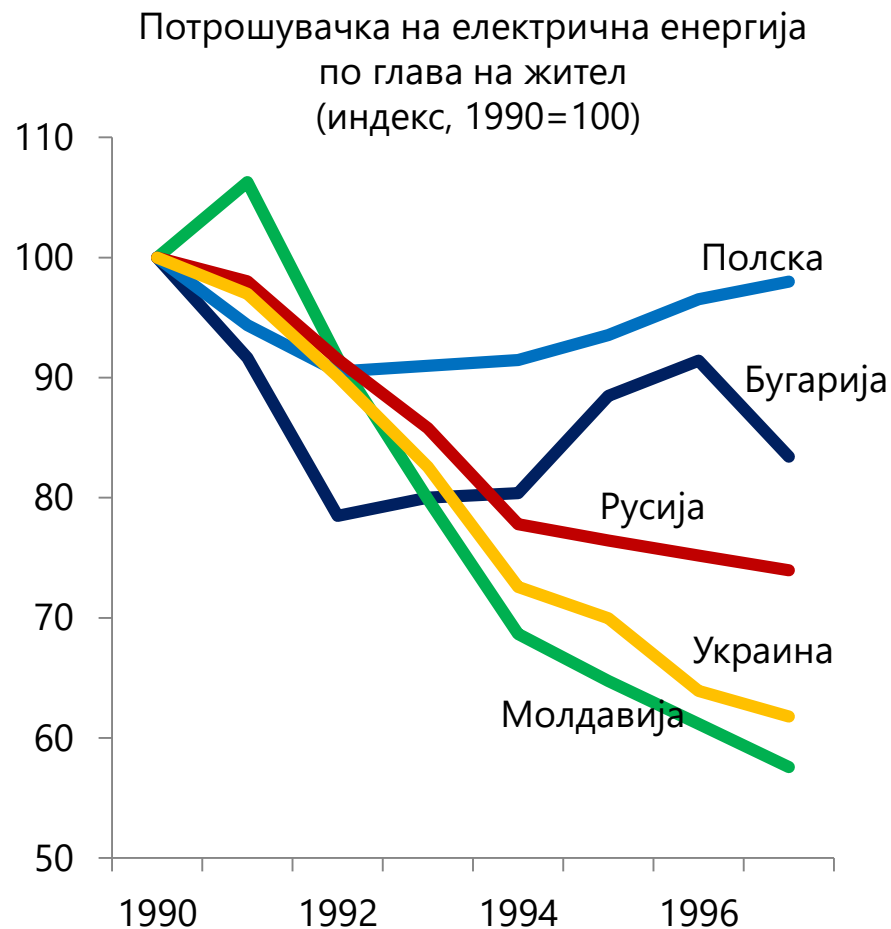

Други полесно мерливи показатели исто така покажуваат:

- големи почетни падови во производството
- големи разлики меѓу државите

Меѓу 1990 и 1995 година, потрошувачката на електрична енергија опаднала

- за речиси 40 проценти во Молдавија и Украина
- многу малку во Полска.

Напредокот и разликите меѓу државите може да се забележат на сателитските снимки

ЦИЈИЕ ноќе во 1992

ЦИЈИЕ ноќе во 2013

2. Рана транзиција кон пазарна економија

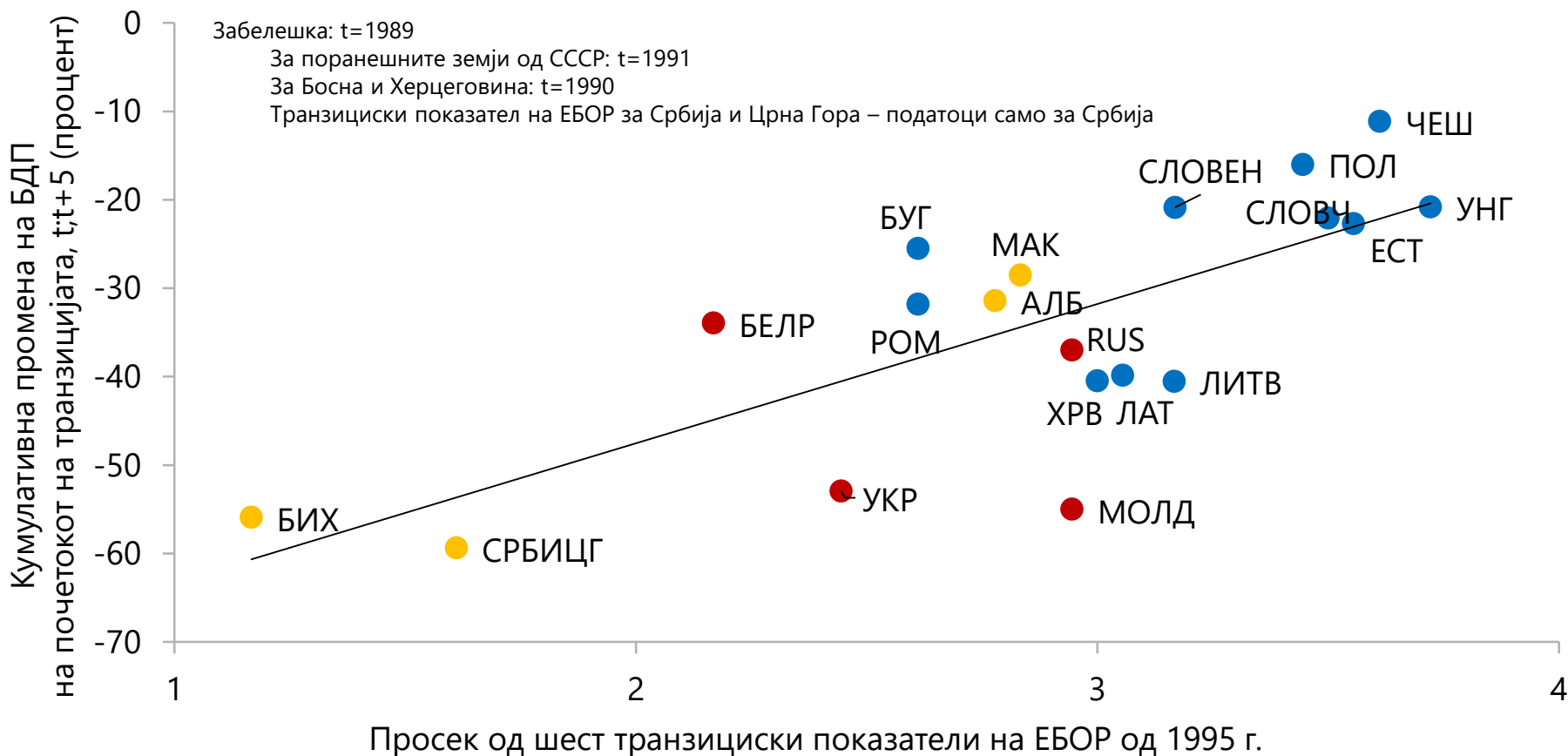

- Во почетокот на 1990-тите се имаше дебата дали реформите треба да бидат постепени
- Постоеше загриженост дека побрзи реформи може да бидат премногу болни
- Брзите реформи навистина беа болни— невработеноста кај раните реформатори брзо се зголеми
- Меѓутоа, земјите кои ги одложија реформите имаа многу **подолга и подлабока** почетна рецесија
- Зошто? Без цврсто буџетско ограничување за компаниите, тешко беше да се контролираат кредитниот раст и инфлацијата

Земјите кои ги одложија реформите претрпеа поголеми загуби во ПРОИЗВОДСТВОТО

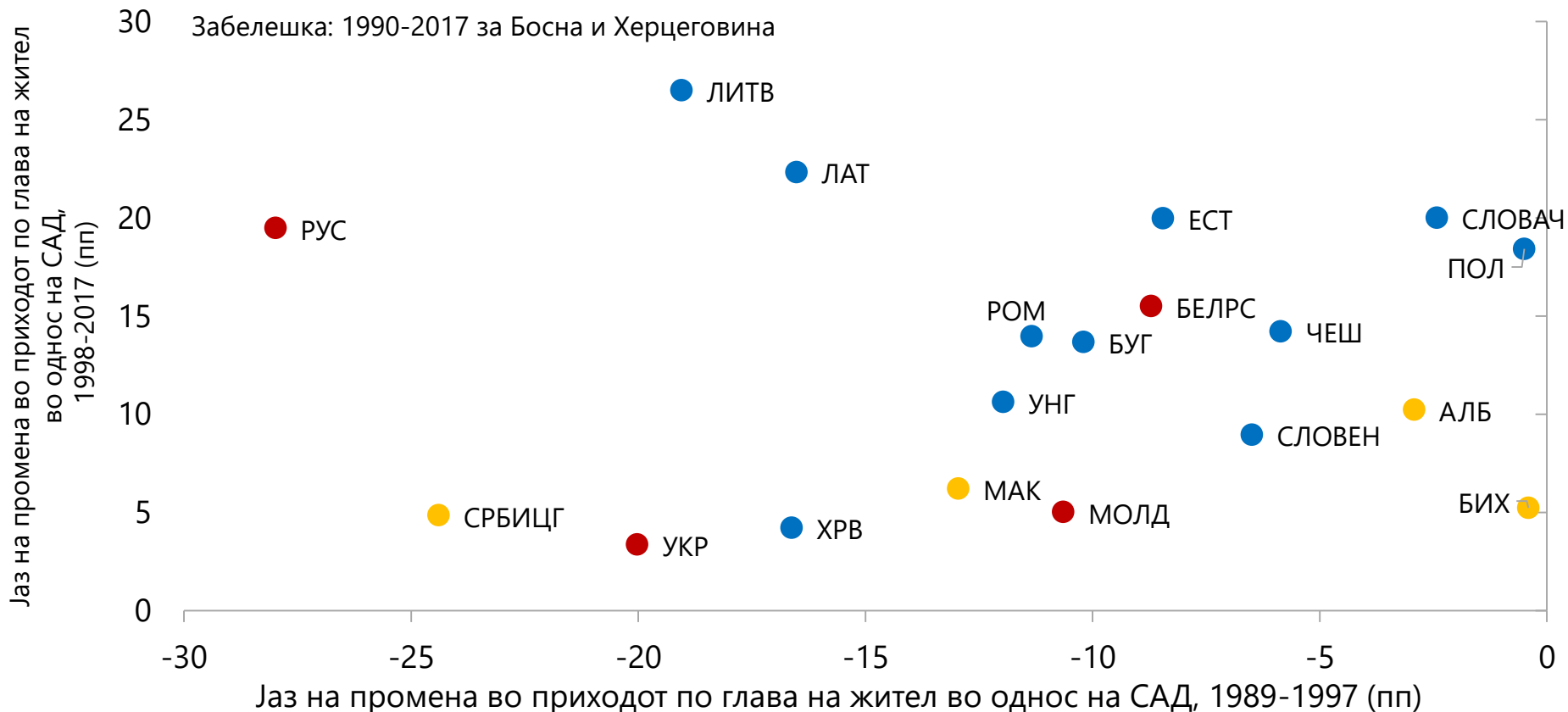
Кумулативна промена на БДП и реформи од раната транзиција

Послабиот раст во раната транзиција не е надоместен со побрз раст подоцна

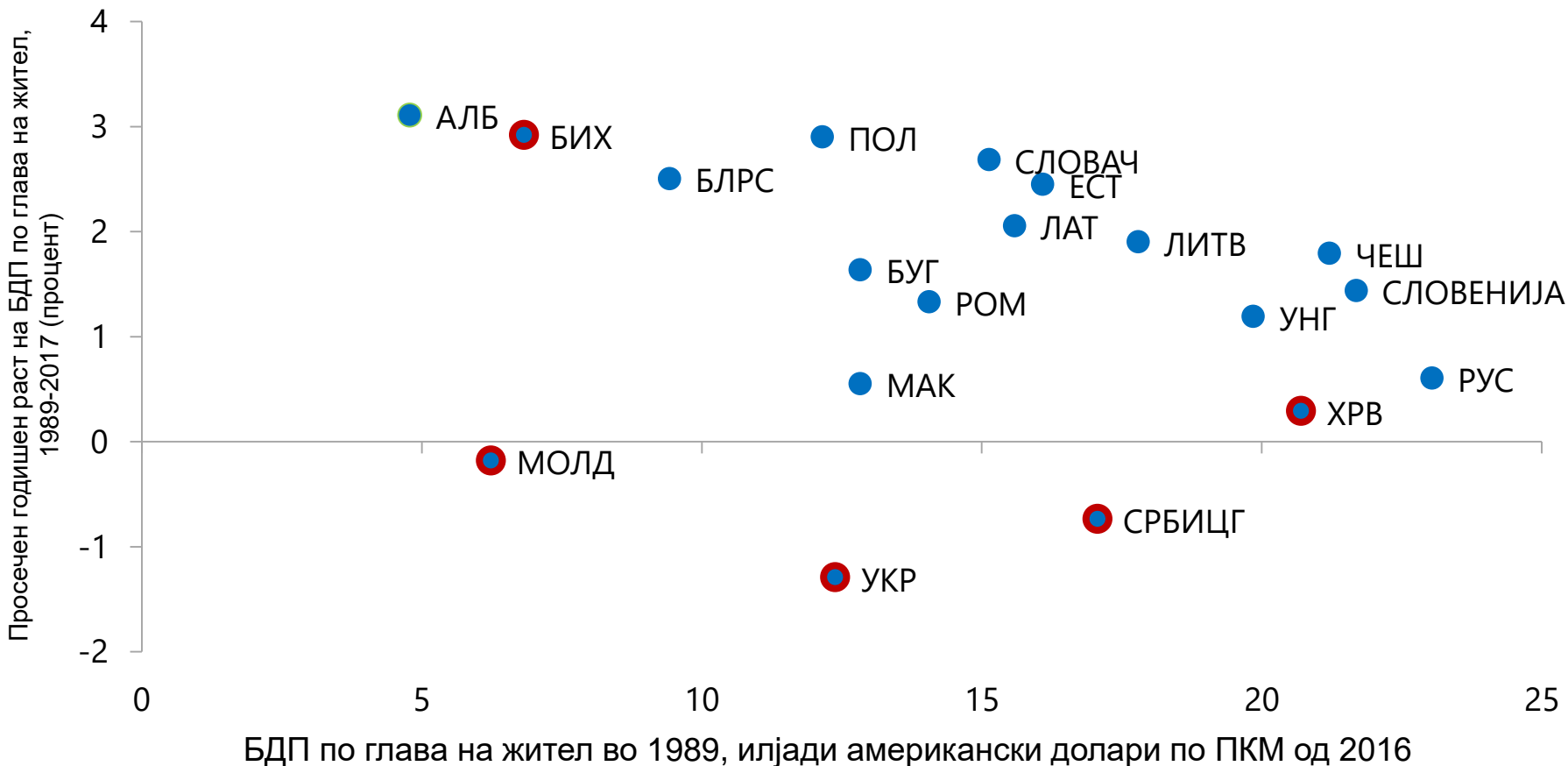
Конвергенција по глава на жител во однос на САД во 1989-1997 и 1998-2017 (пп)

3. Војни и конфликти: во сите четири земји со најмал раст имаше војни

Раст на просечен БДП по глава на жител, 1989-2017, и неговото ниво во 1989 г.
Црвениот круг покажува дека земјата се соочила со војна во 1989-2017

Забелешка: 1999-2017 за БиХ.

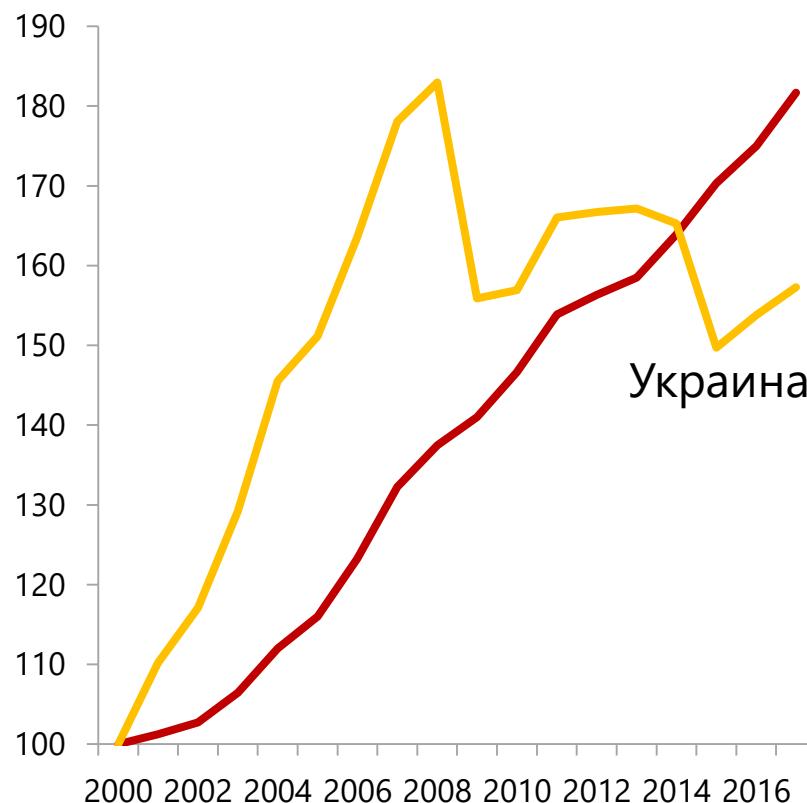
4. Некои земји имаат искусено циклуси на подем и пад кои го забавуваат просечниот раст

Раст на БДП
(Процент)

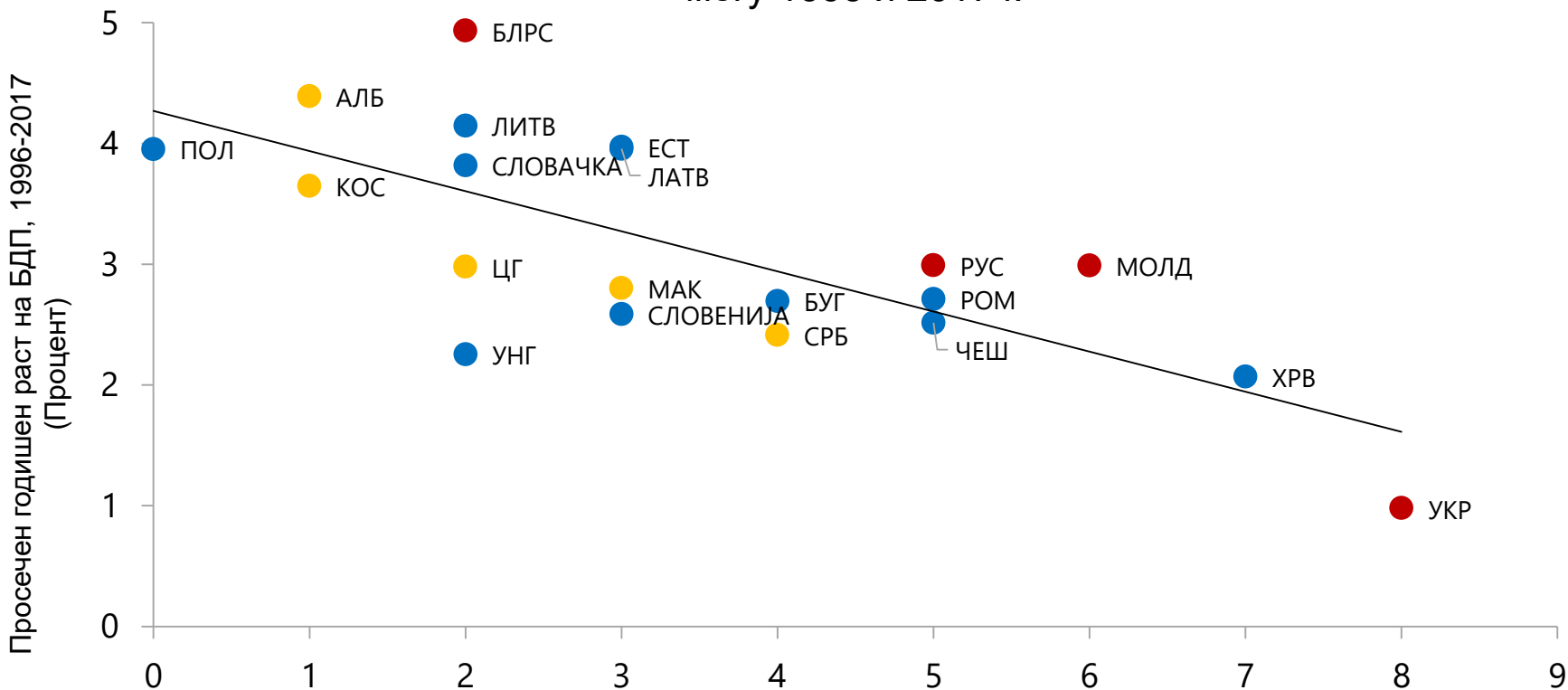
БДП по глава на жител
(2000=100)

Земјите со помалку рецесии, во просек имаат побрз раст

Број на години со пад на БДП наспроти годишен просечен раст на БДП меѓу 1996 и 2017 г.

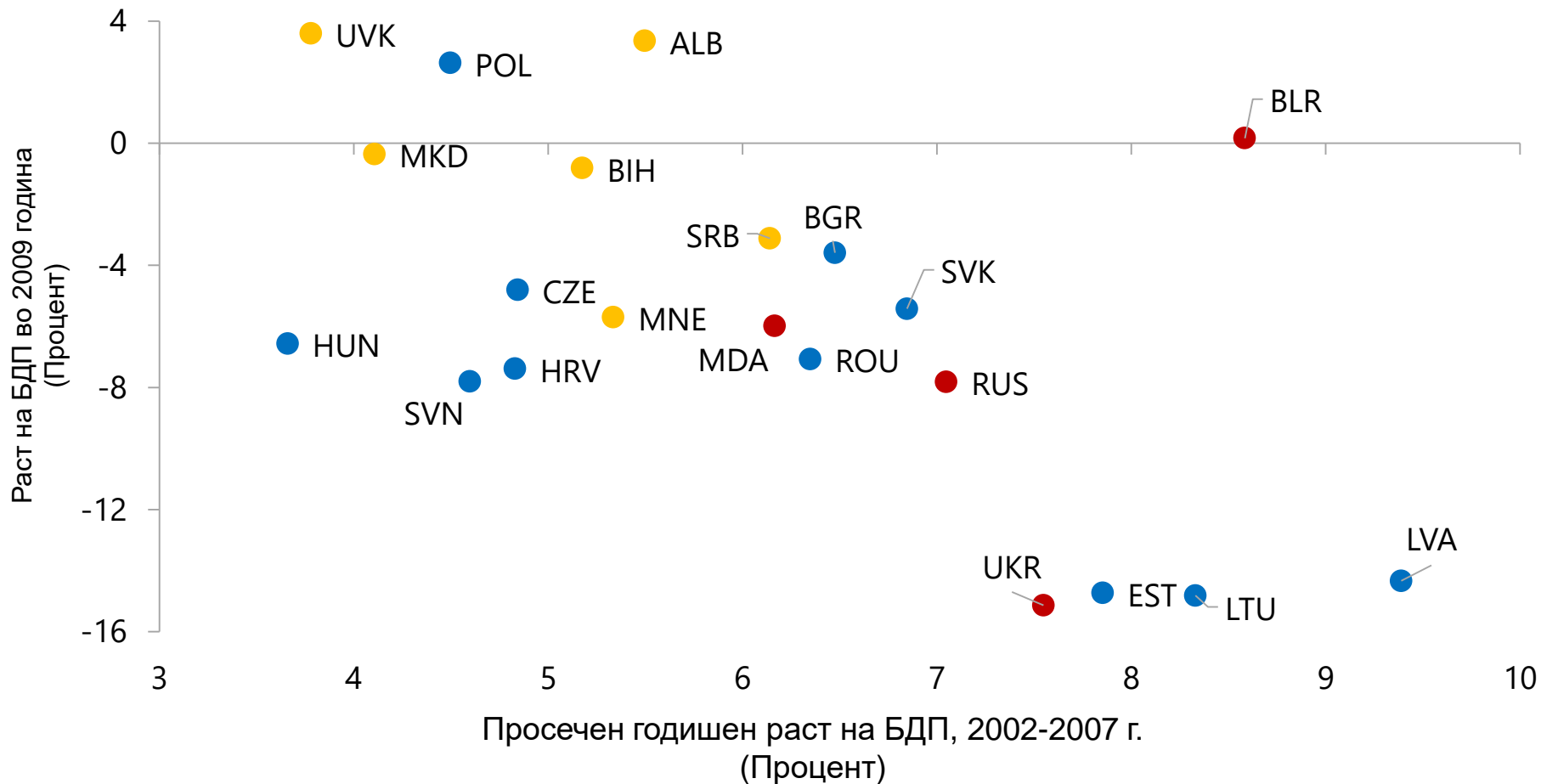
Број на години со негативен раст на БДП, 1996-2017 г.

Забелешка: за Црна Гора и Косово: податоци за 2001-2017; за Србија: 1998-2017 г.

Земјите со многу брз раст пред кризата, бележат најголем пад во 2009 година

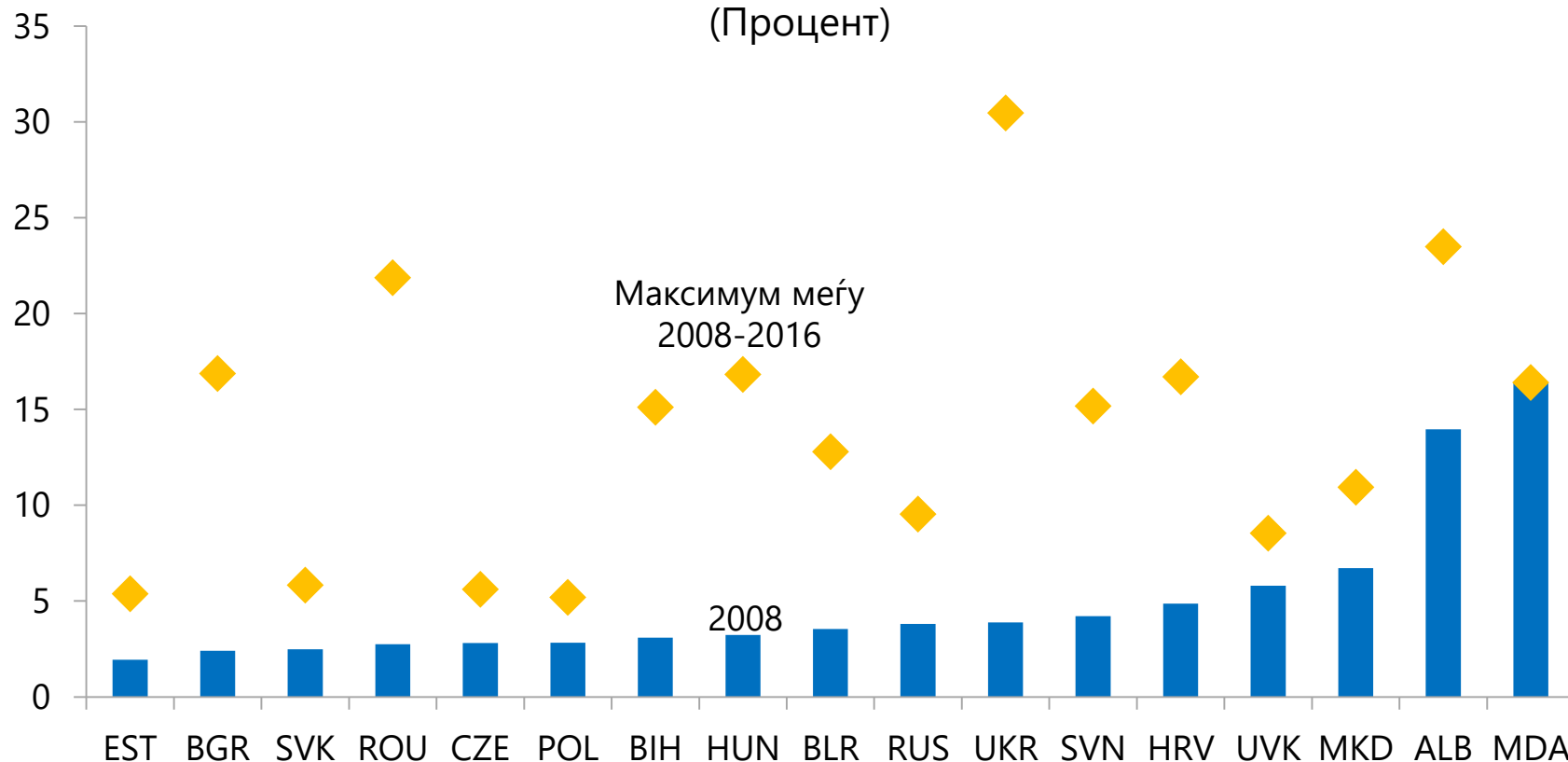
Просечен годишен раст на БДП во 2002-2007 г.
наспроти
растот на БДП во 2009 година

Кризите водат до високи ненаплатливи кредити и слаби банки, што го забавува растот

Сооднос на ненаплатливи кредити во 2008 г.
и максимална вредност меѓу 2008-2016
(Процент)

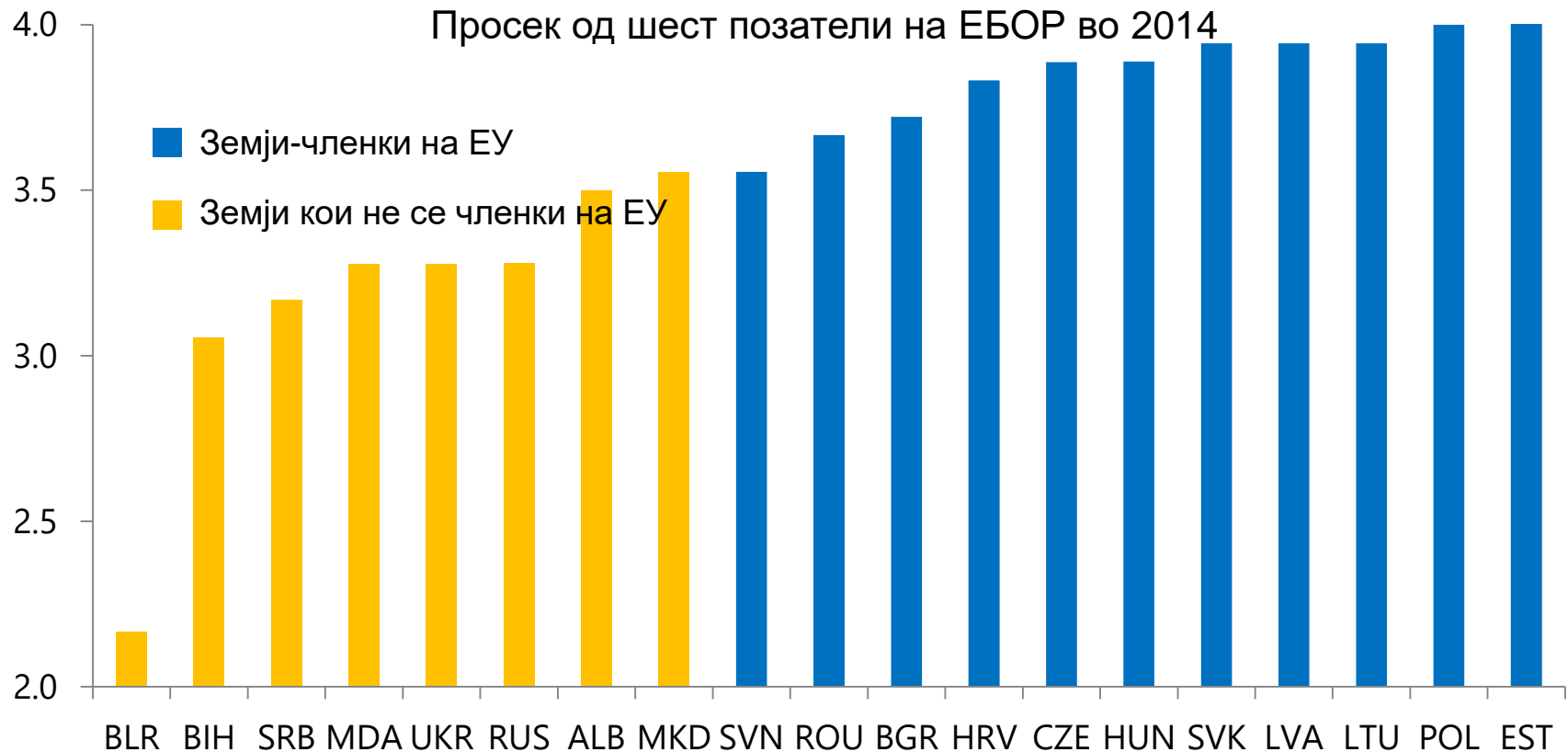
Забелешка: за Бугарија, Косово и Албанија: столбот покажува податоци за 2010 г.; за Молдавија – 2009 г..

5. Членство во ЕУ

- Пристапувањето кон ЕУ е моќен катализатор за реформи и надградба на институционалните рамки

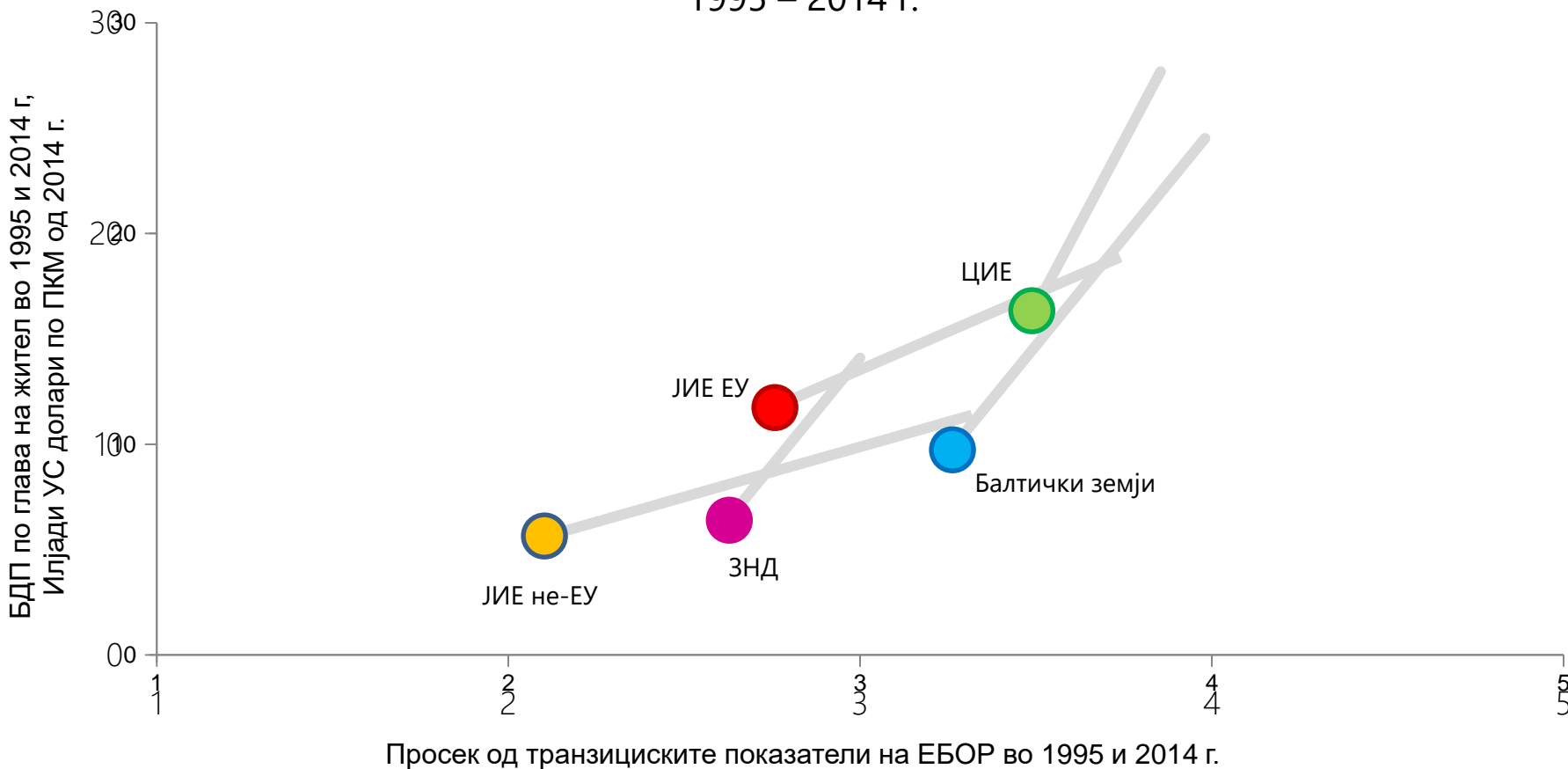
Забелешка: 2007 г. за Чешка Република

(Изгледите за) членство во ЕУ водат до повеќе реформи и повисок раст

БДП по глава на жител и просек од транзициските показатели на ЕБОР

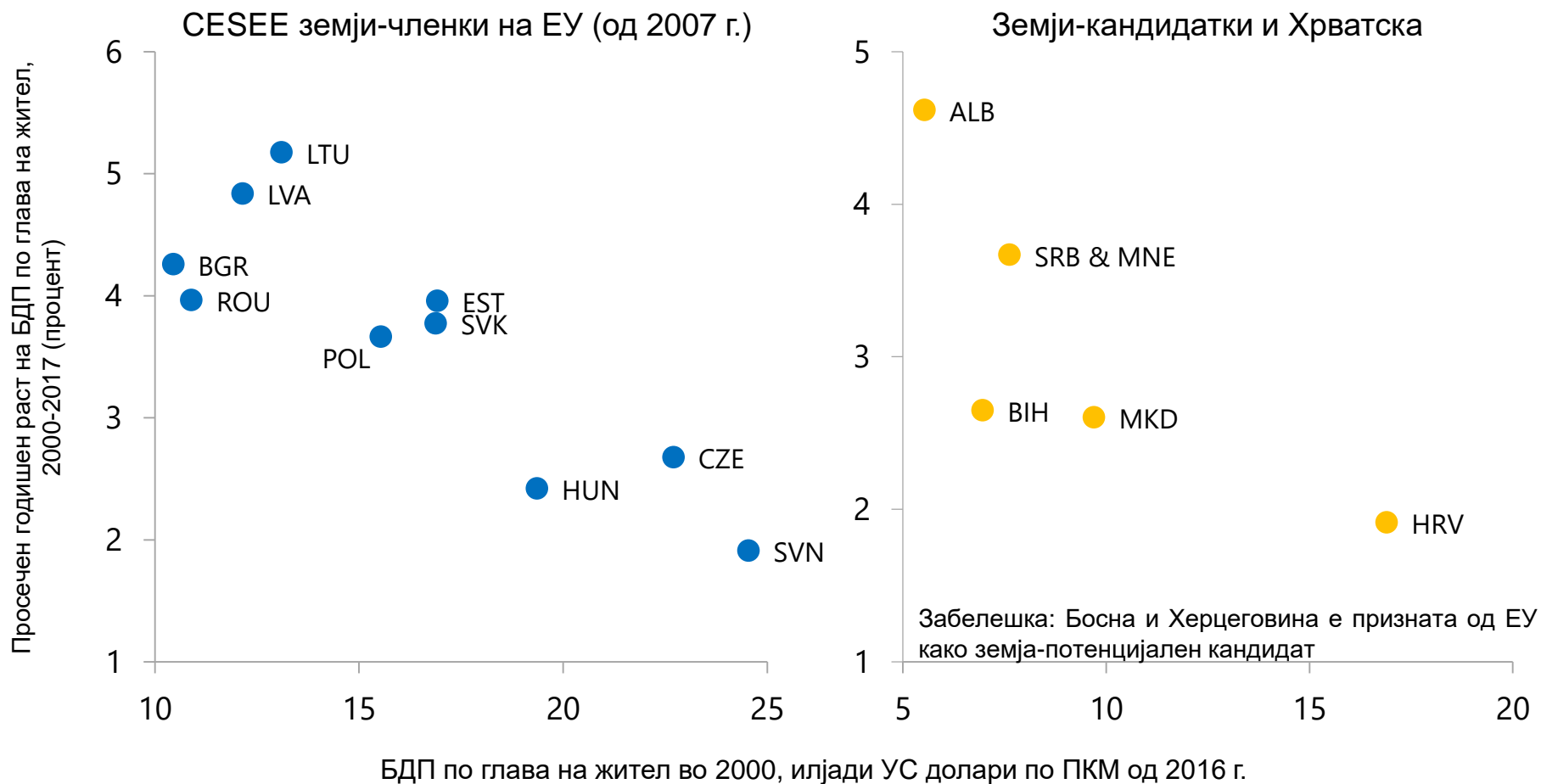
1995 – 2014 г.

Брза конвергенција во ЕУ и земјите-кандидатки за ЕУ

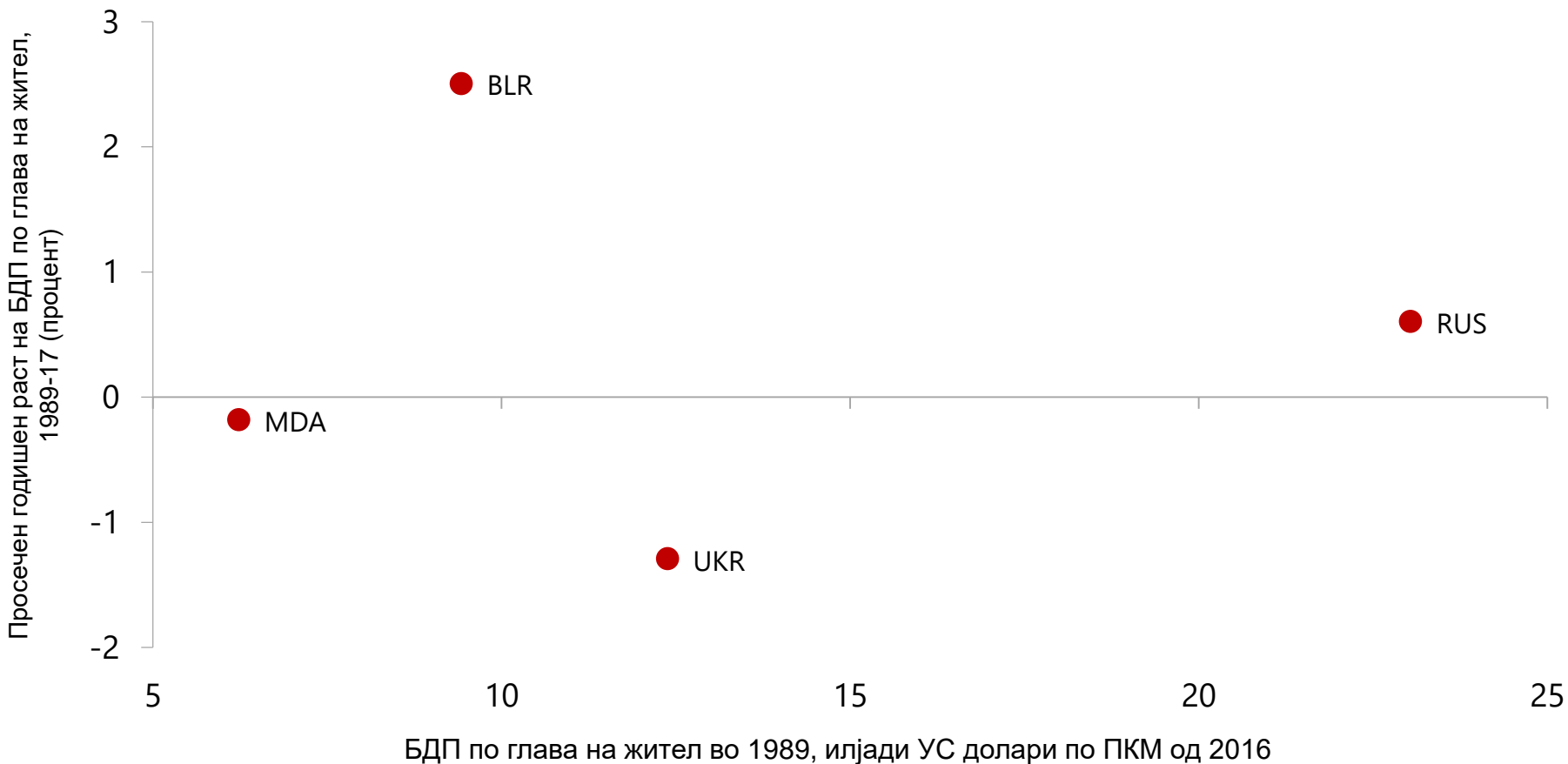
Просечен БДП по глава на жител, 2000-2017, и неговото ниво во 2000 г.

За споредба, нема конвергенција во европските Здружени независни држави

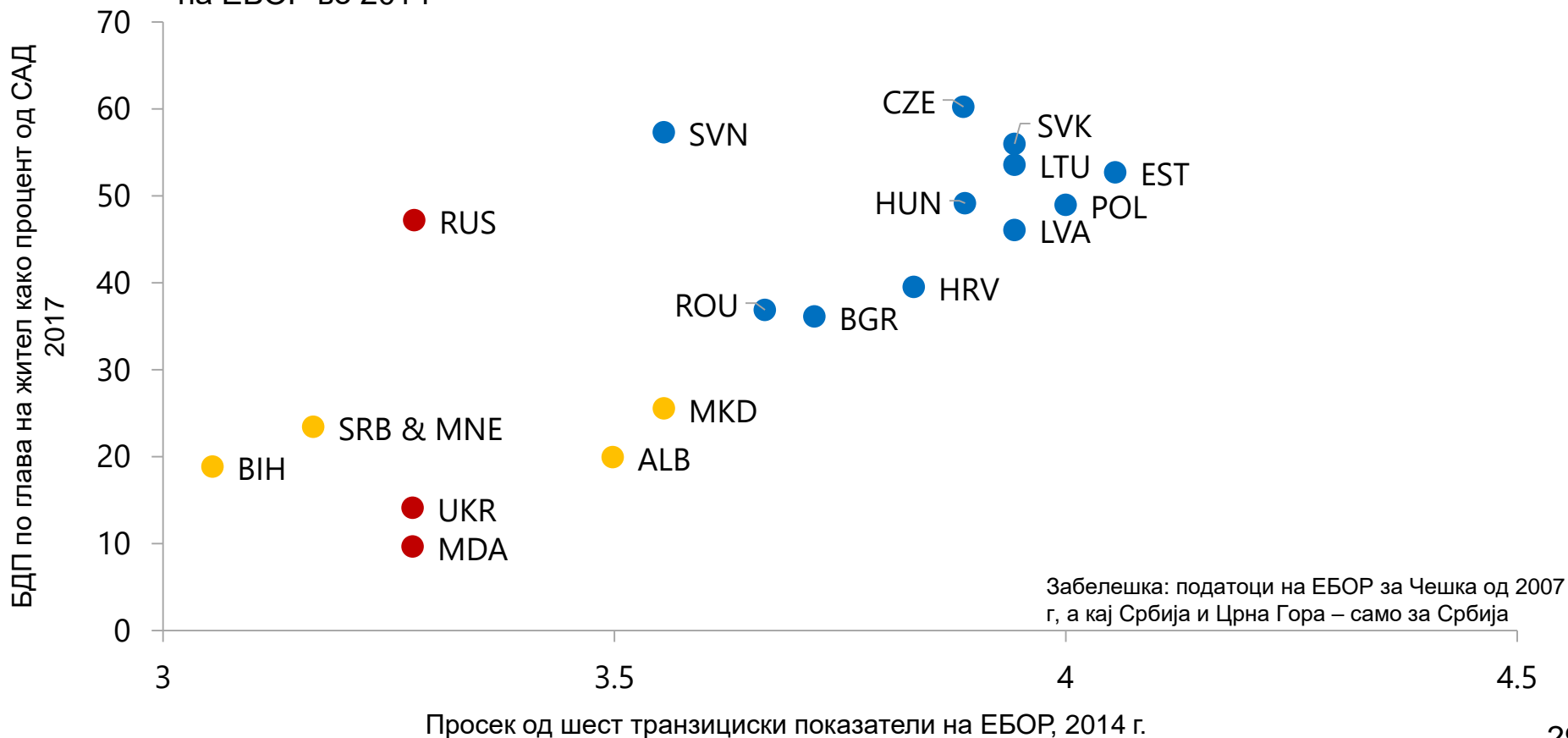
Просечен раст на БДП по глава на жител, 1989-17, и неговото ниво во 1989

6. Земјите кои имаат покомплетна транзиција се побогати...

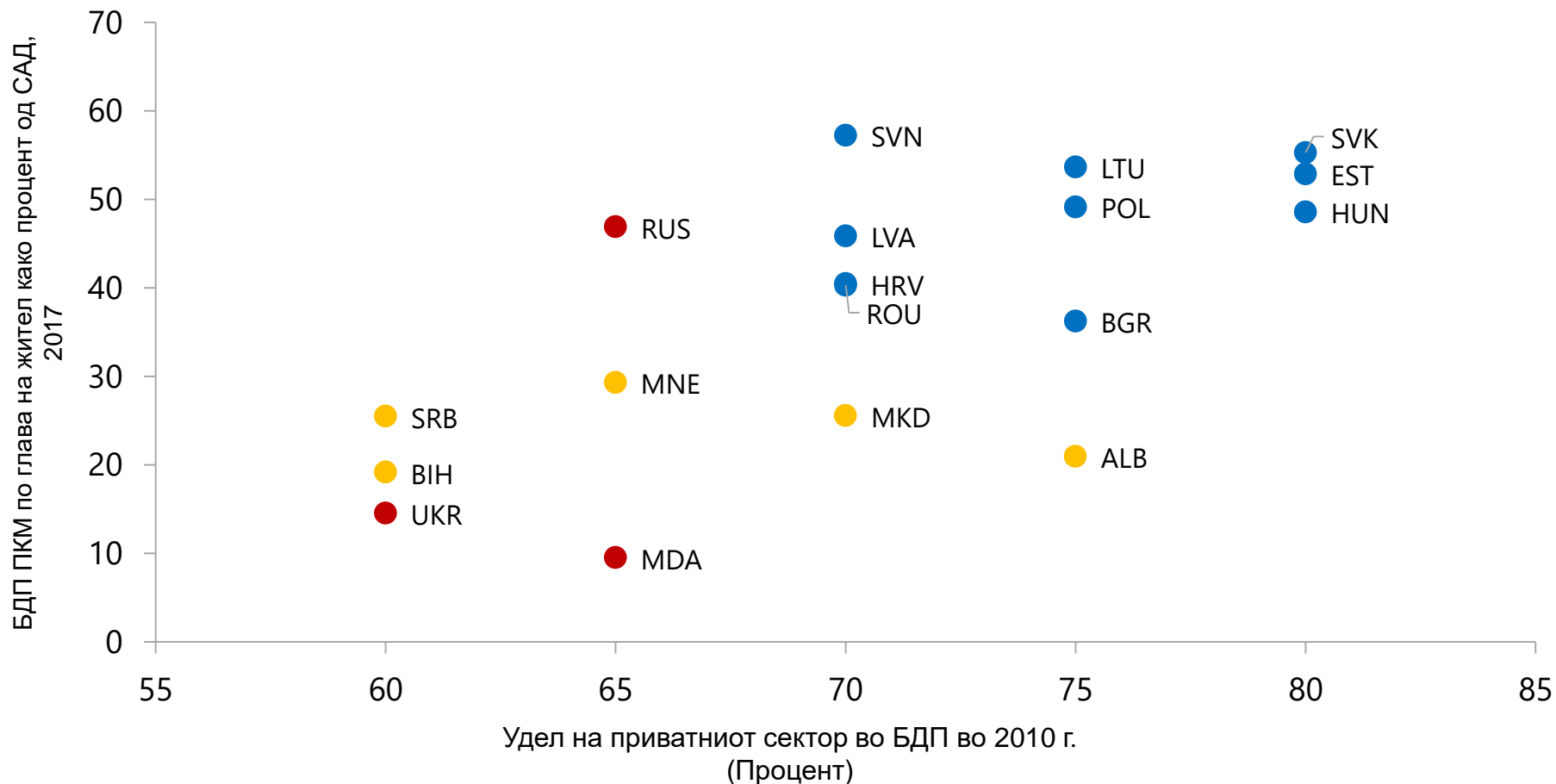
БДП по глава на жител како процент од САД во 2017 и просек од транзициски показатели на ЕБОР во 2014

...како и земјите каде приватниот сектор е подинамичен

БДП ПКМ по глава на жител во 2017 и удел на приватниот сектор во БДП во 2010 г.

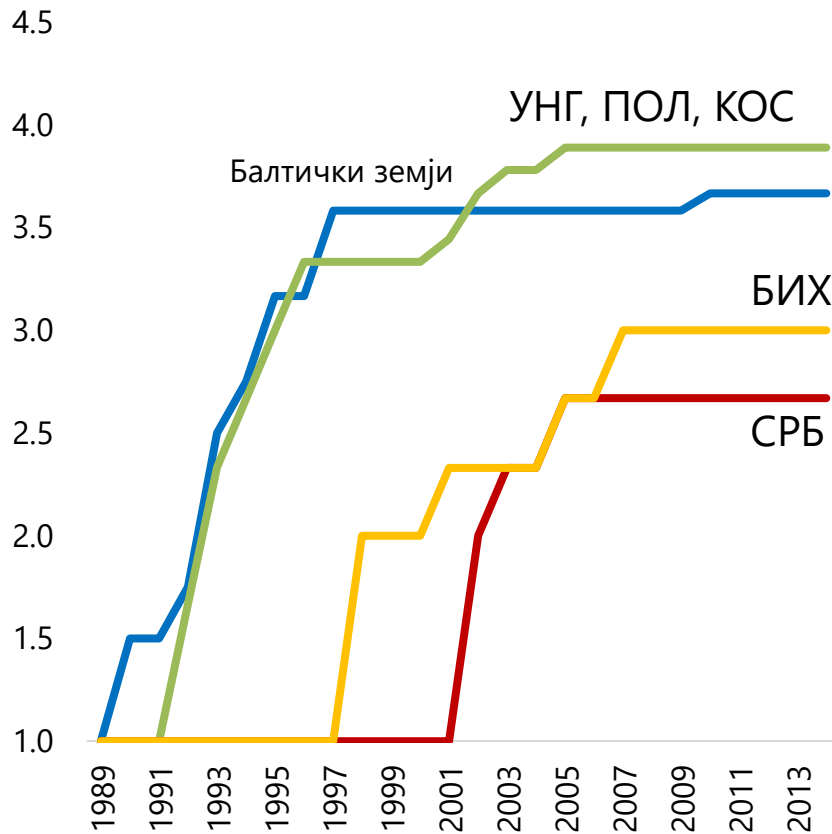

Ограничениот напредок на приватизацијата во Босна и Херцеговина и во Србија запира по кризата

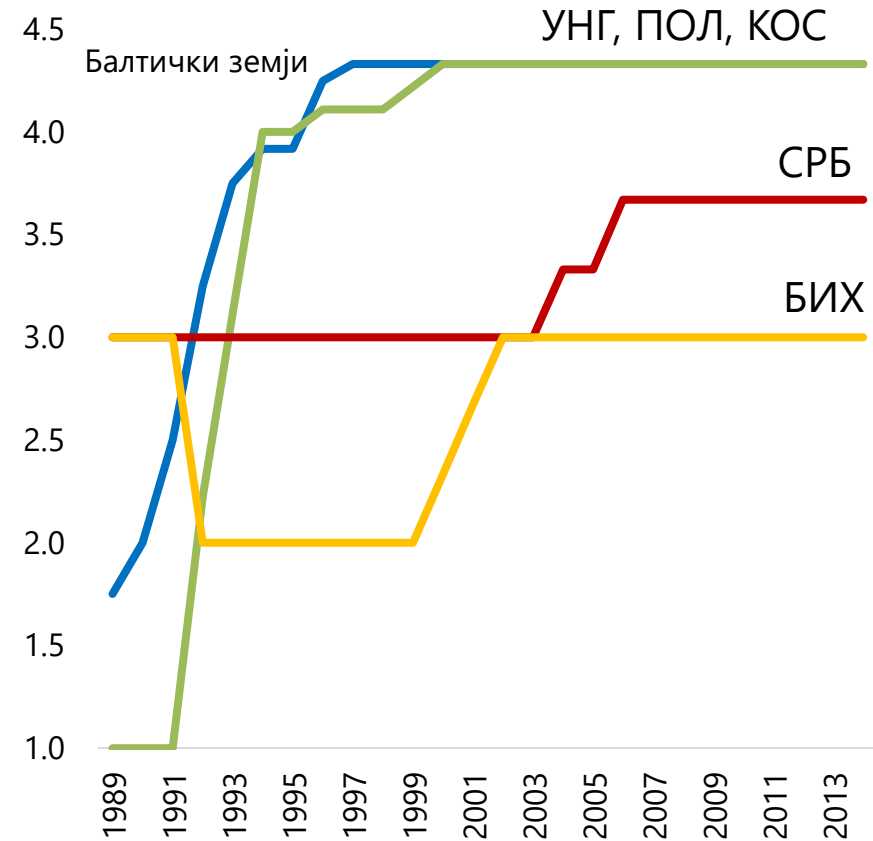

Транзициски показатели на ЕБОР

Приватизација од поголем размер

Приватизација од помал размер

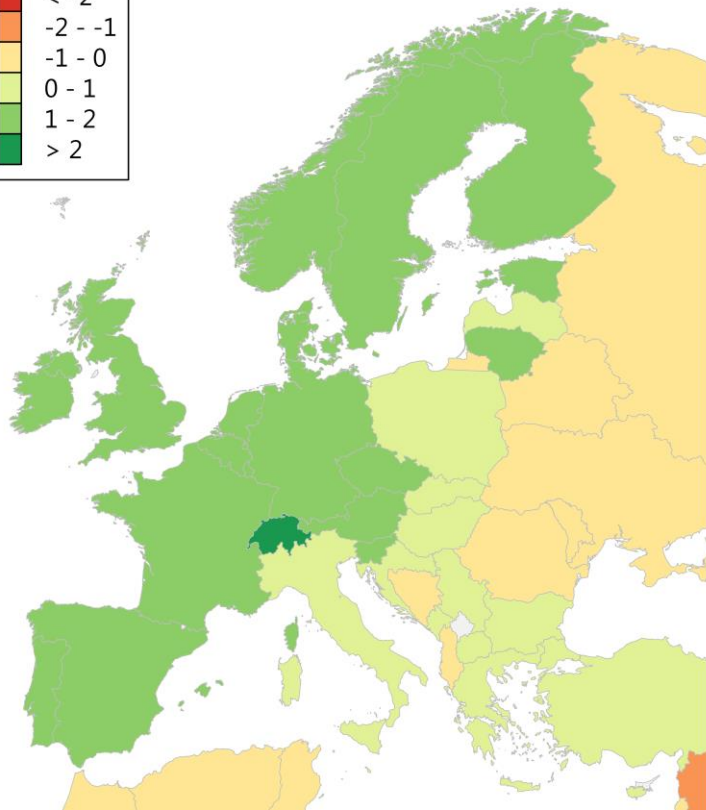
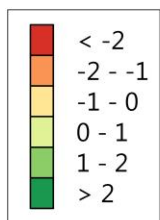

7. Земјите од ЦИЈИЕ се разликуваат по квалитетот на институциите, на пр. во управувањето....

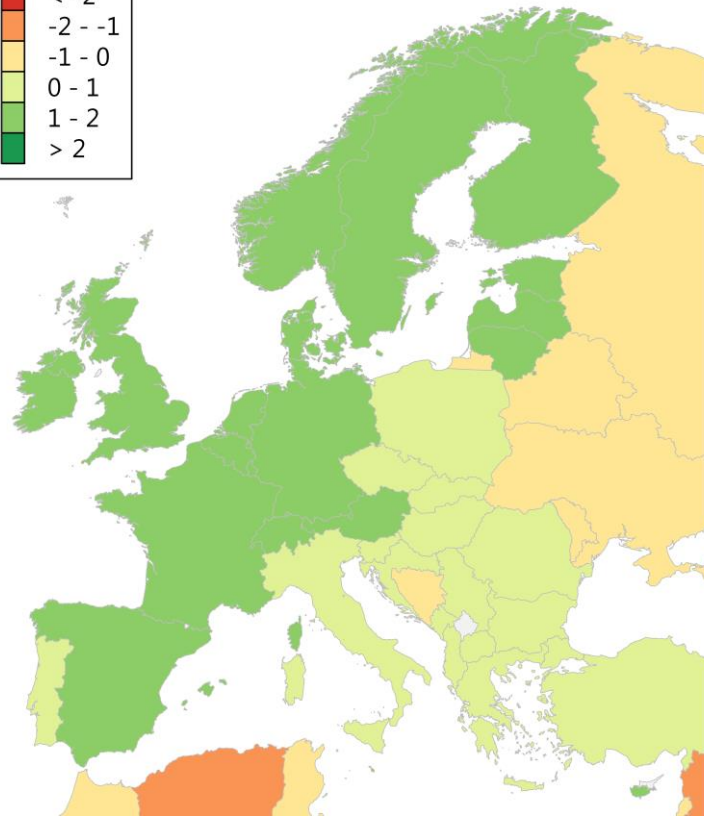
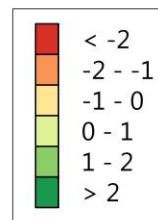

Светски показатели за управување, 2016 г.
(Се движи од -2,5 (слабо) до 2,5 (цврсто) управување)

Државна ефикасност

Регулаторен квалитет

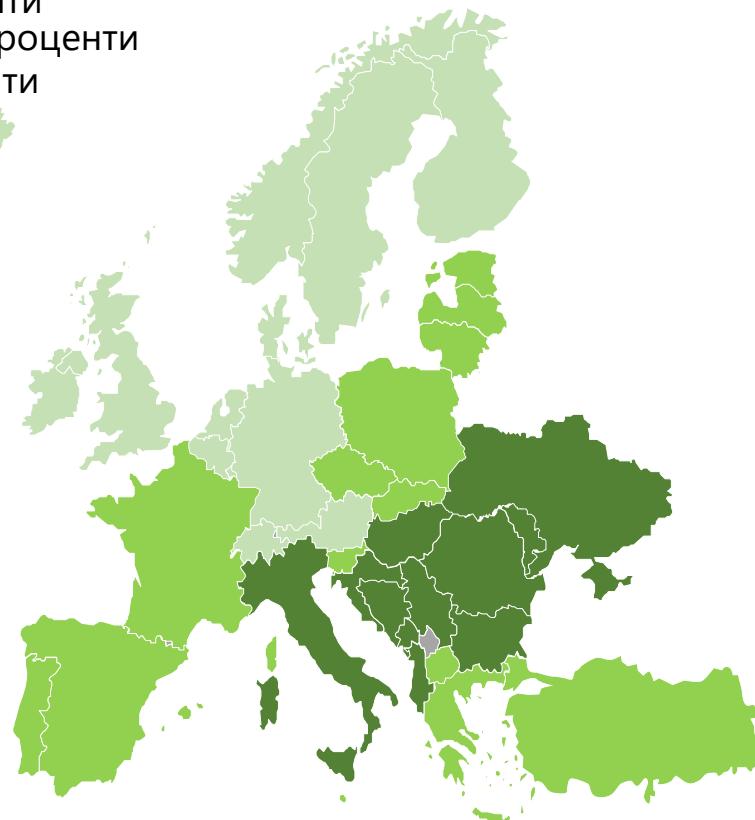
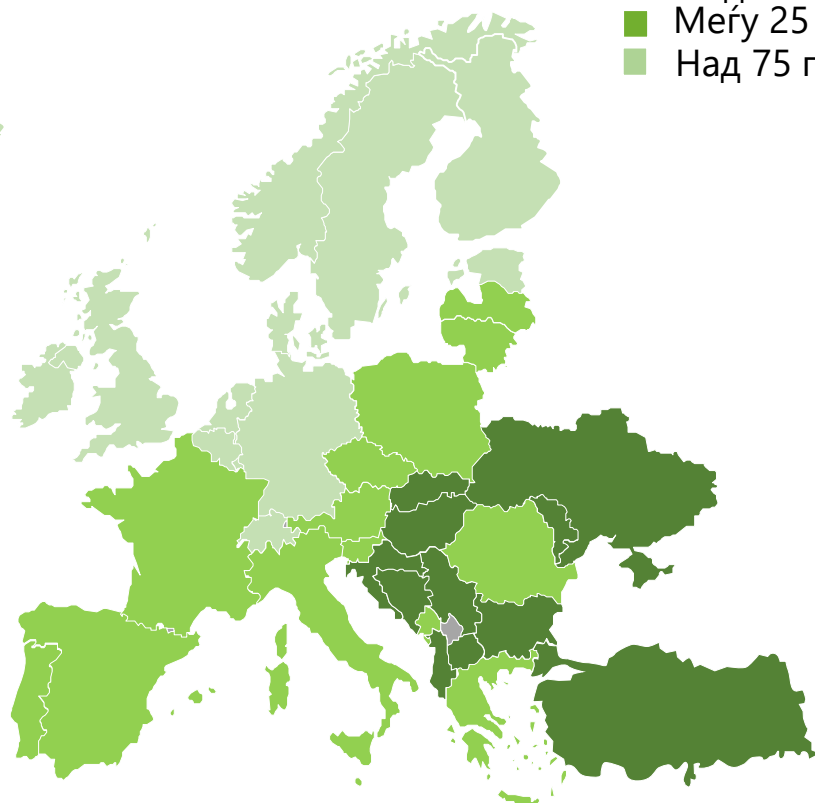
...И ВО СУДСТВОТО.

Судска независност, 2015 г.

Непристрасни судови, 2015 г.

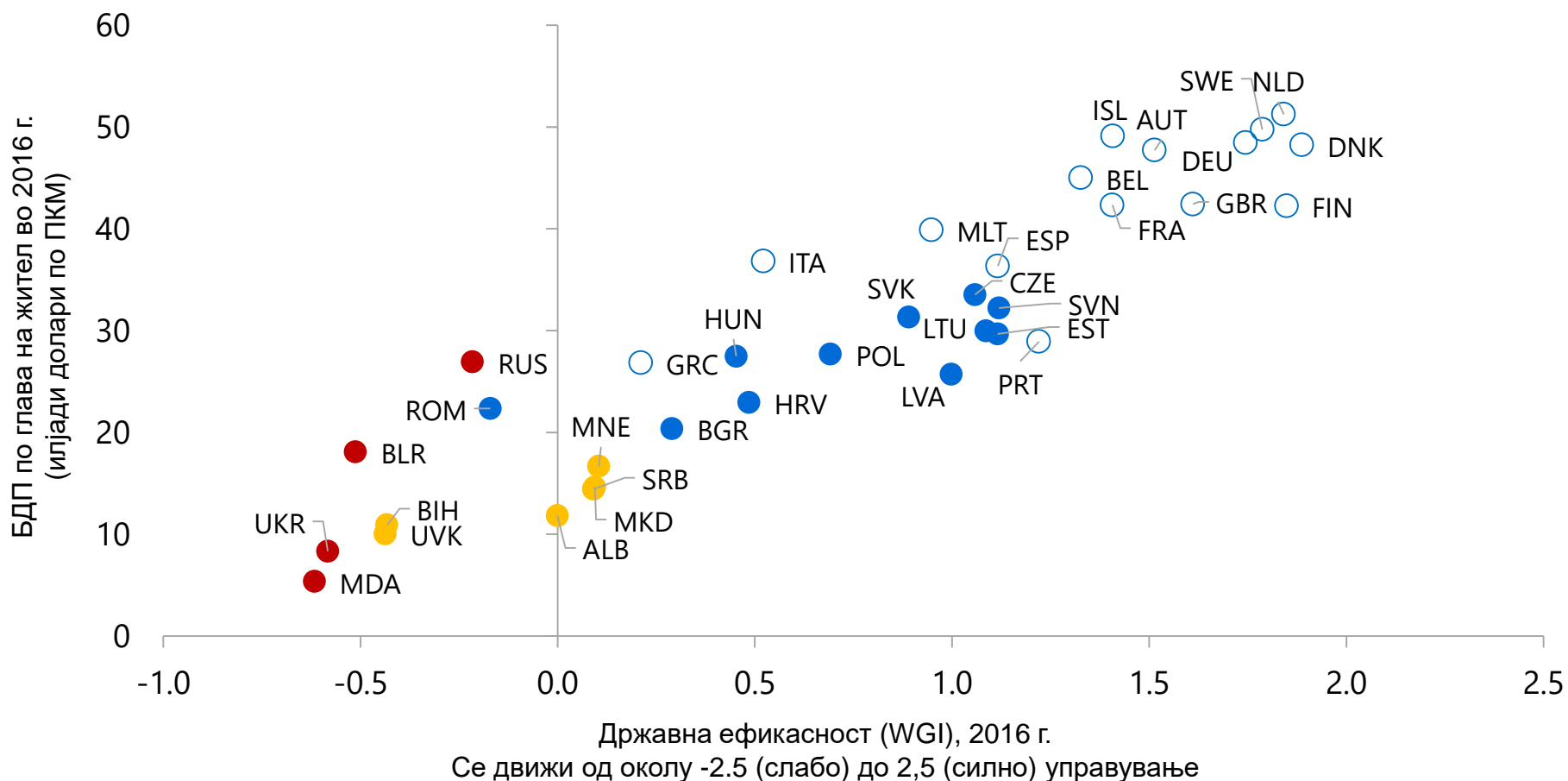
- Под 25 проценти
- Меѓу 25 и 75 проценти
- Над 75 проценти

Побогатите земји имаат подобри институции (иако поврзаноста може да е и во двете насоки)

Државна ефикасност наспроти приход по глава на жител, 2016 г.

СЛУЧАИ СО ЗЕМЈИ

8. Случај со земји (а) Полска наспроти Украина

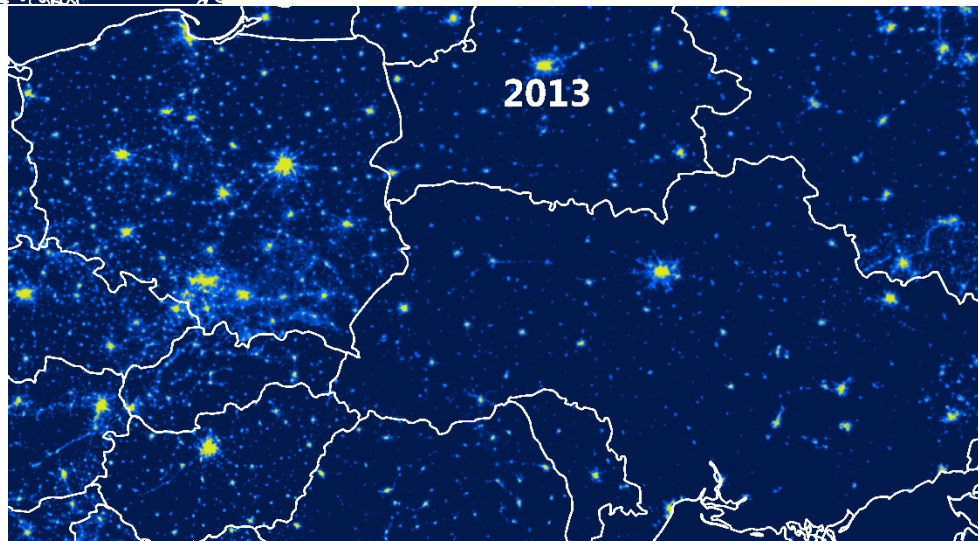
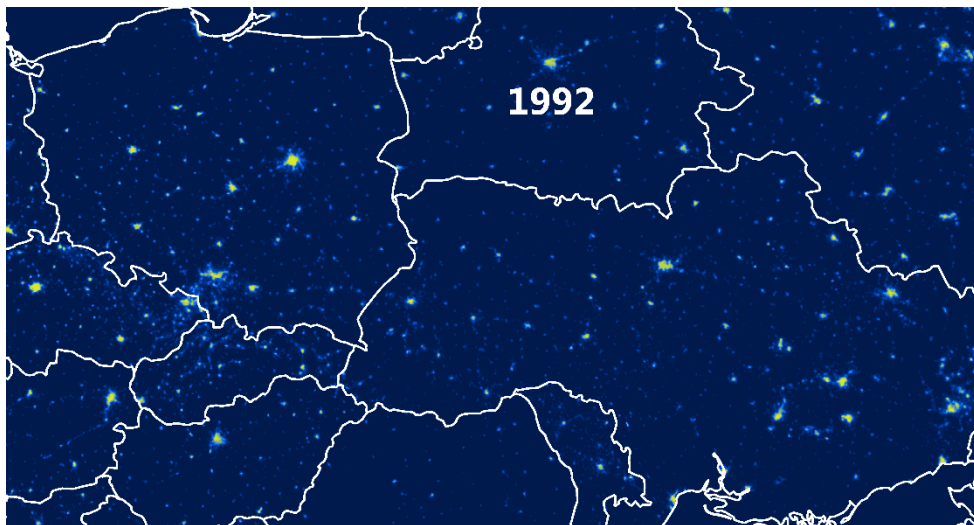

- Полска постигна многу повеќе од Украина
- Во 1989 година биле подеднакво богати
- Сега Полска е три пати побогата
- Зошто?
  - Полска има поголема макро-стабилност
  - Полска се реформираше повеќе и порано
  - Полска има подобри институции

Разликата е јасно видлива на сателитските снимки.

Интензитет на ноќни светла

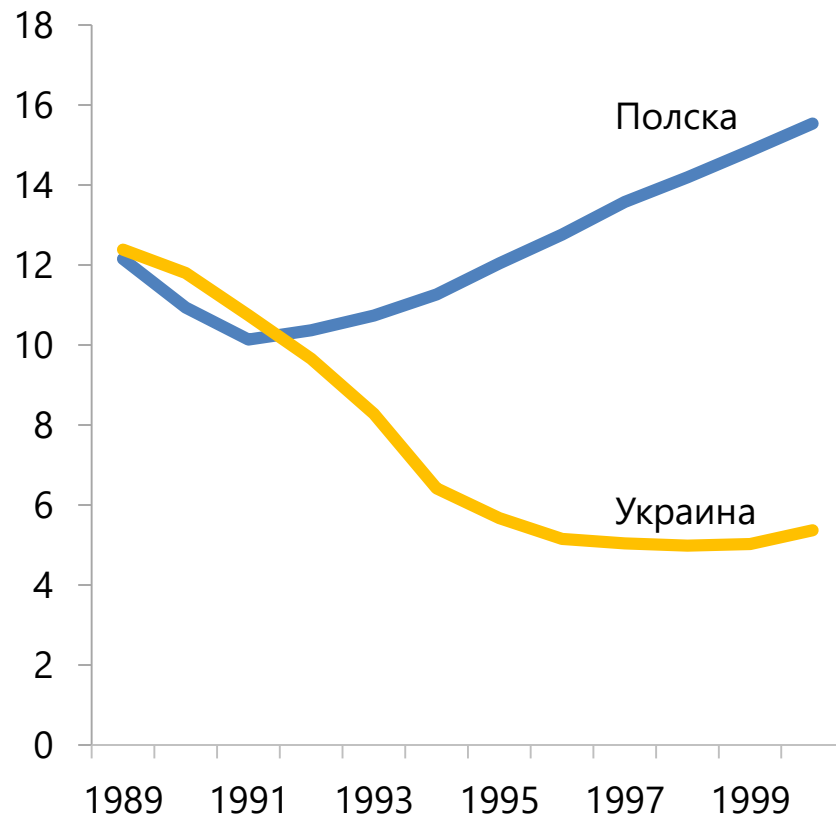
Во Полска, макростабилизацијата се појавила многу порано.

Инфлација според индекс на потрошувачки цени (процент г/г)

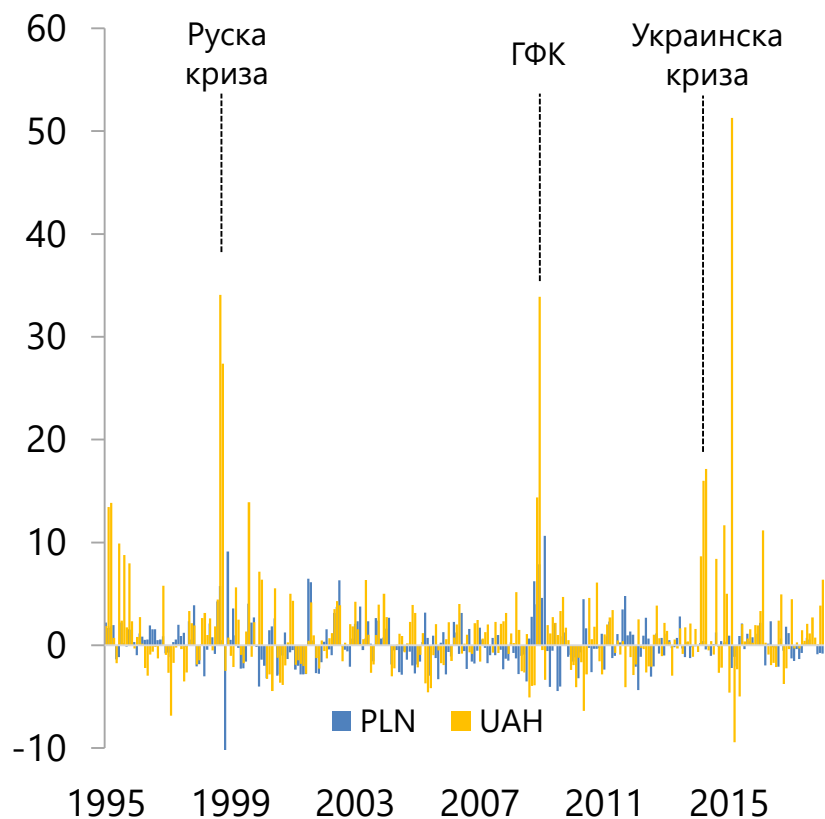
БДП по глава на жител (илјади американски долари од 2016 г.)

Полска немаше ни една криза; Украина имаше три

Девизни курсеви наспроти ЕУР
(Процент м/м)

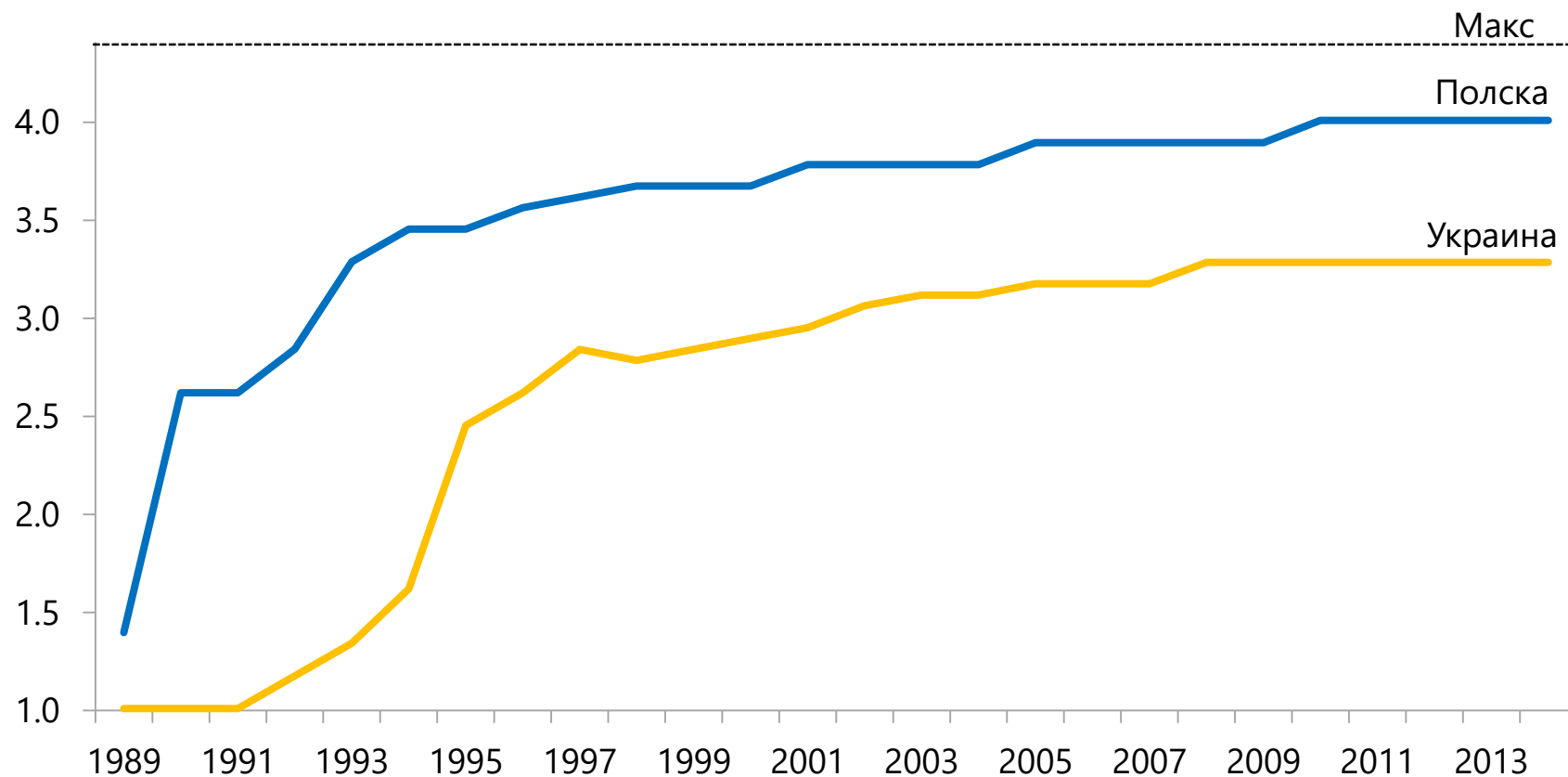
Ниво на БДП
(Индекс, 1997=100)

Полска се реформираше порано и подлабоко

Просек од транзициските показатели на ЕБОР

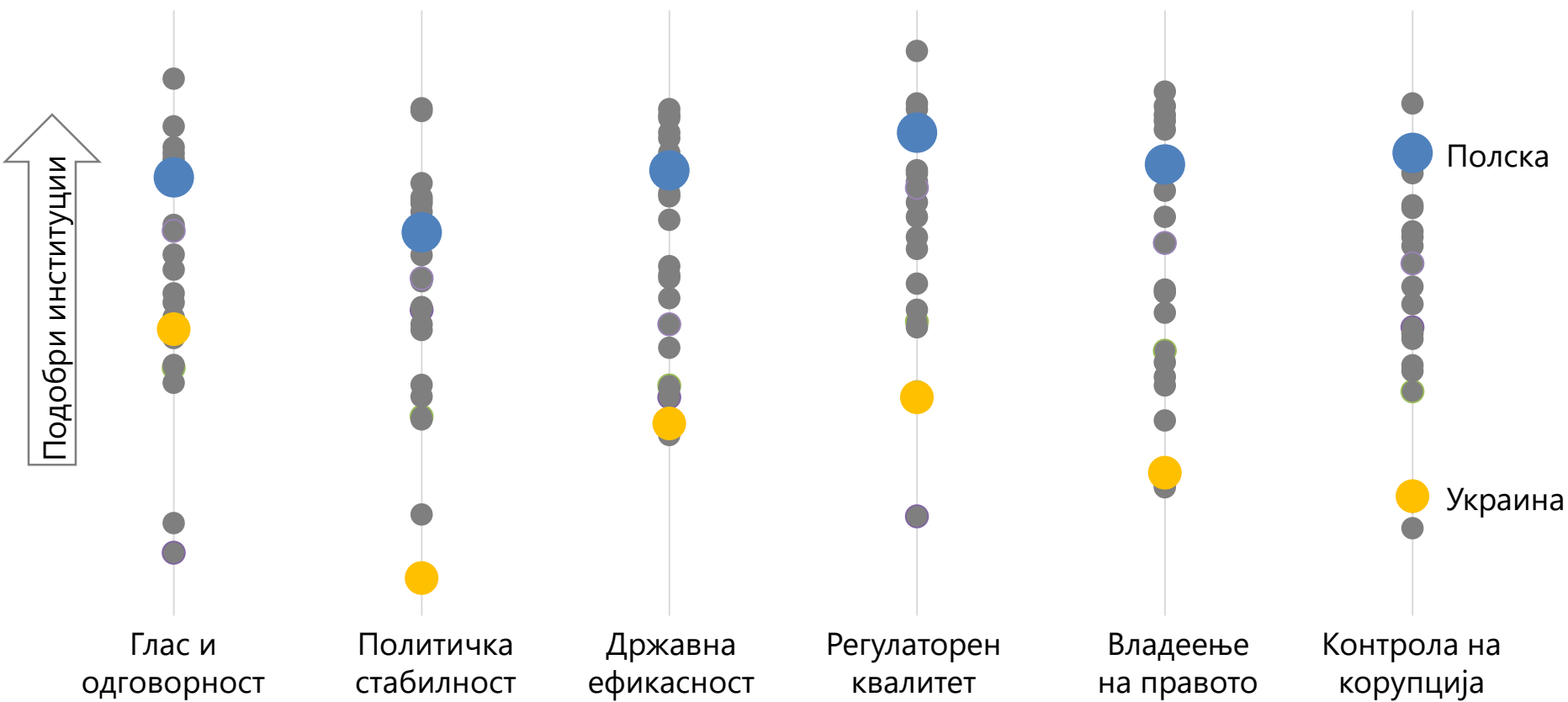

Полска има многу подобри институции

Светски показатели за управување, 2016 г.
(Земји од ЦИЈИЕ во глобално рангирање)

ЗАКЛУЧОК

Зошто некои земји се поуспешни од други?

- Делумно е поради тоа што имале среќа
  - Немало војни
  - Членство во ЕУ (поради географска местоположба)
- Но, улога одиграле и политиките

Добрите политики помагаат

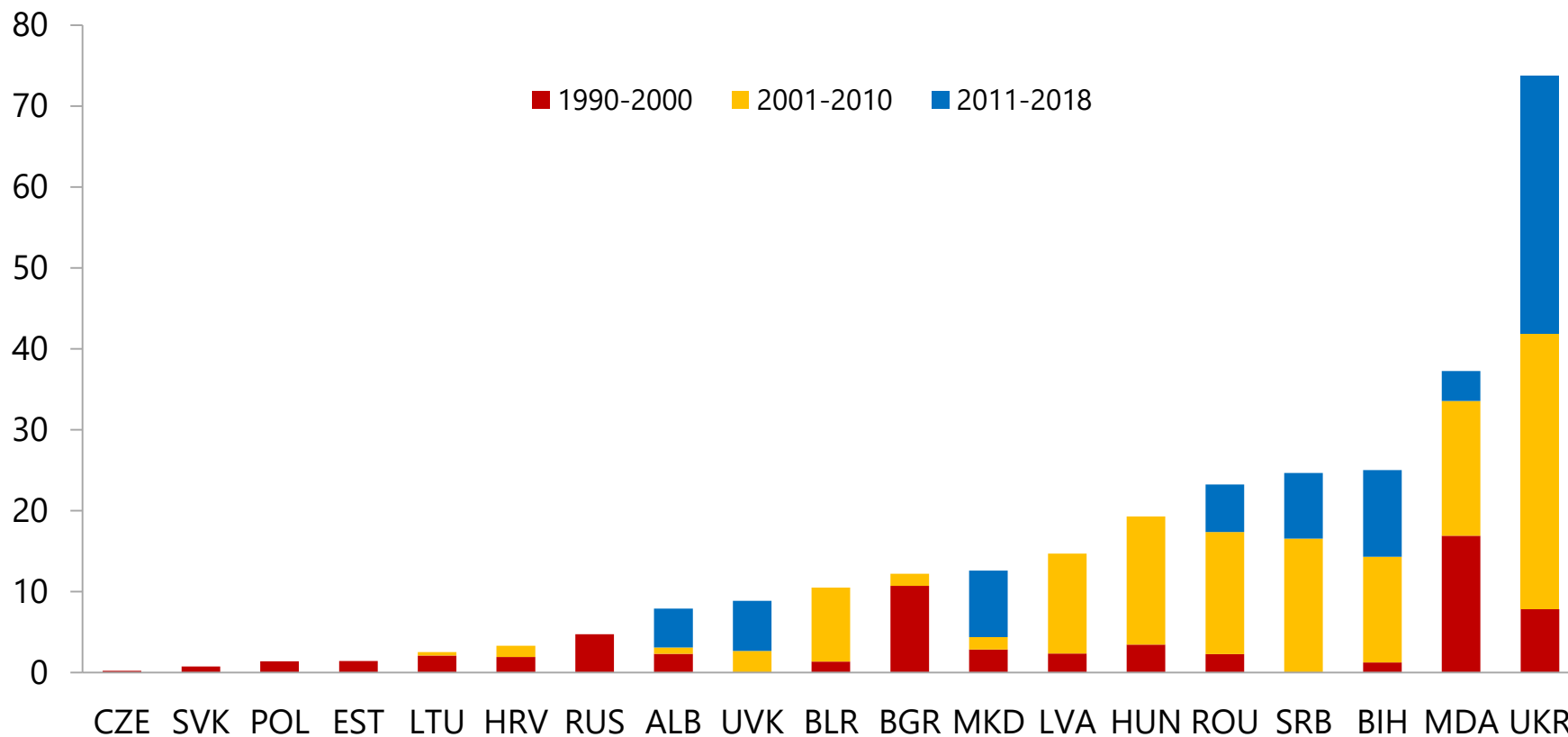

- Добри макрополитики
  - Макро-нестабилноста штети на растот
- Добри микрополитики
  - Добри функционални пазари помагаат за зголемување на продуктивноста/ефикасноста за алокација на ресурси
- Добри институции
  - Ги зајакнуваат стимулациите за инвестирање, иновирање и неемигрирање

И ММФ има помогнато, како со финансиска поддршка...

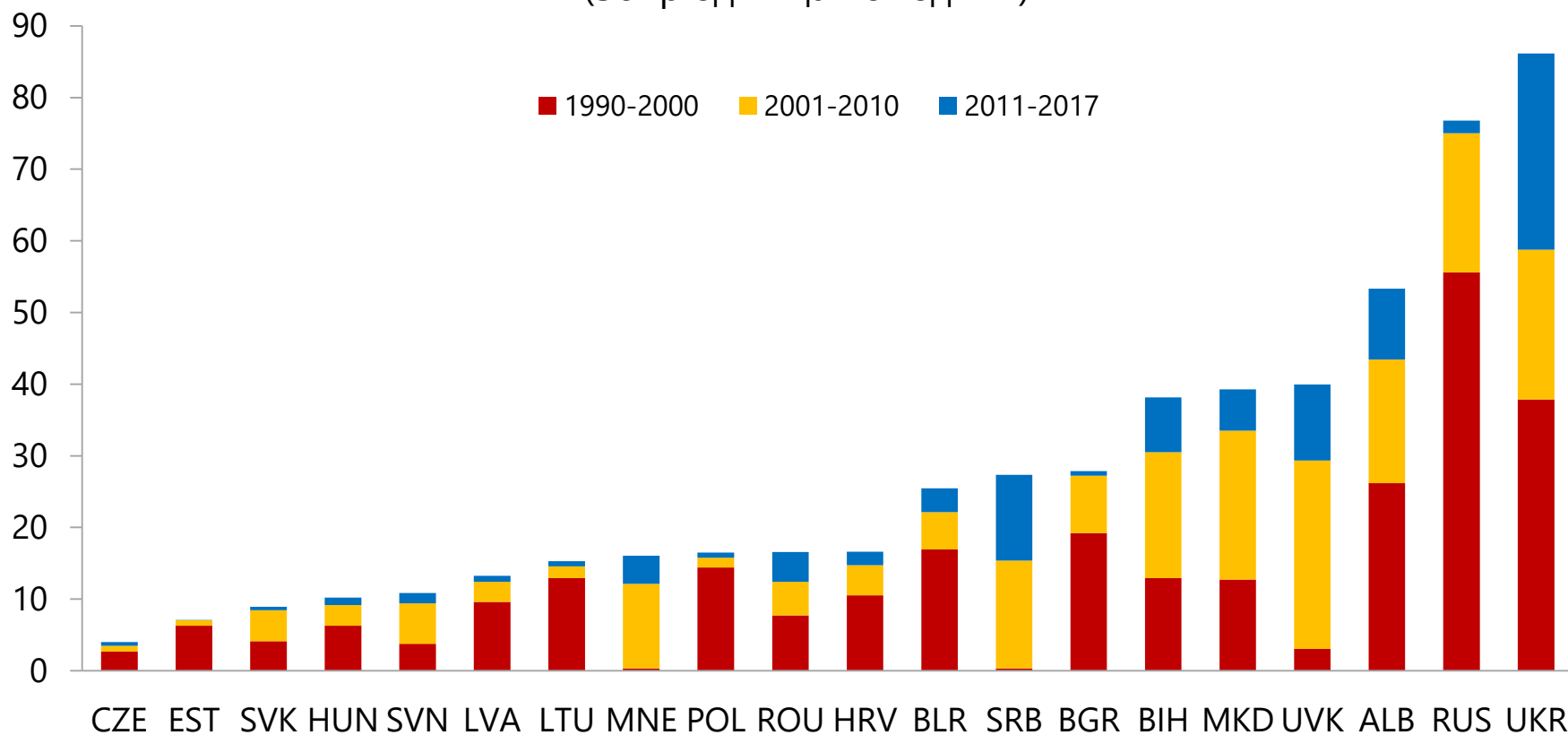
Кредитни аранжмани со ММФ
(Процент од просечниот БДП 1995-2018 г.)

...Така и со техничка помош.

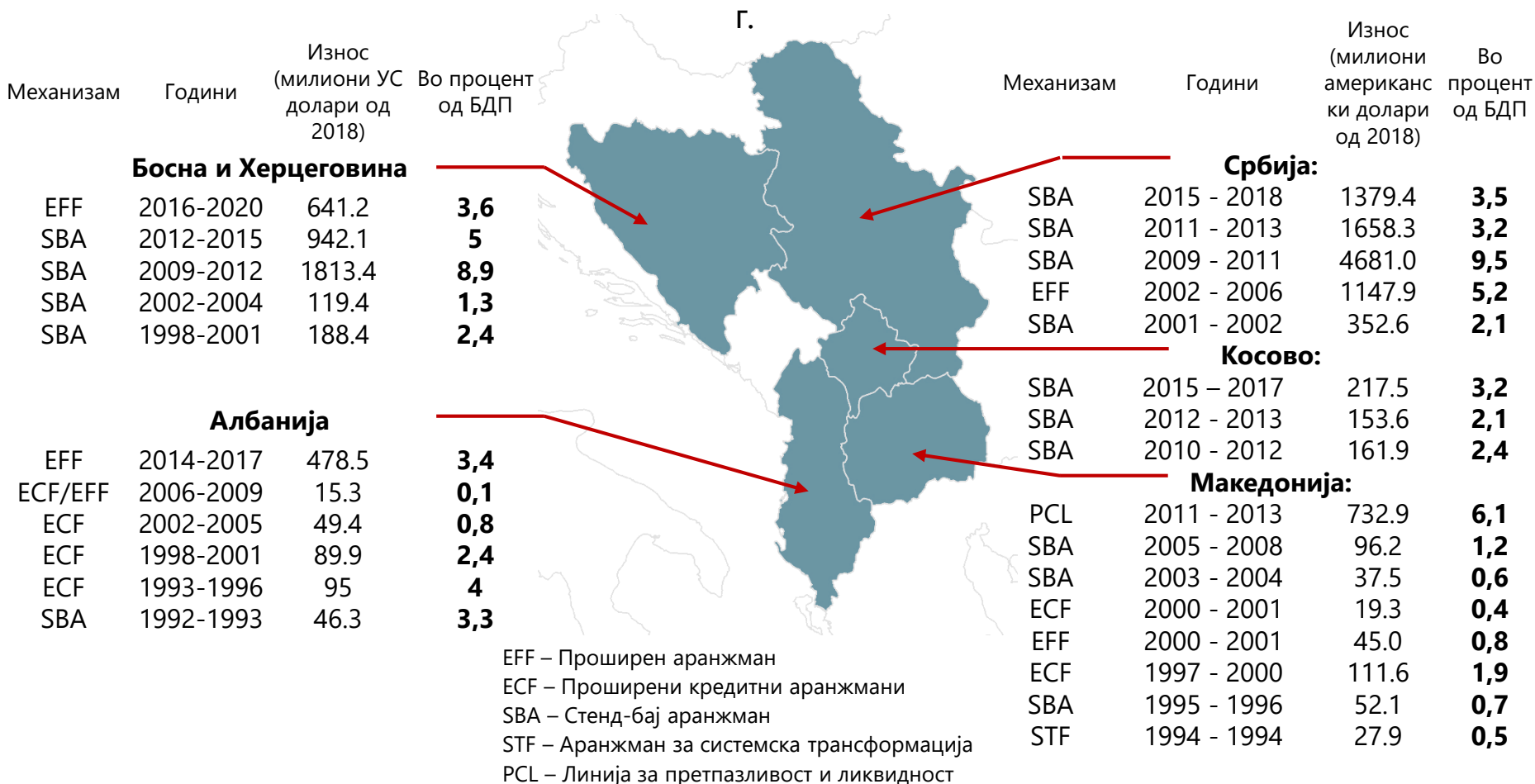
Техничка помош од ММФ
(Збир од лица по години)

Западен Балкан има долга историја на програми спонзорирани од ММФ

Кредитни аранжмани со ММФ во западен Балкан, 1990-2018

Благодарам